ORIENTYRAI

FLEUR JAEGGY

proleterka

baltos lankos

Fleur Jaeggy (Flior Jagy, gim. 1940) kilusi iš įvairiataučio Ciuricho – jos motina italė, tėvas vokiečiakalbis šveicaras. Persikėlusi gyventi į Romą ji artimai susidraugauja su austrų rašytoja Ingeborg Bachmann ir susipažįsta su ironijos klasiku Thomasu Bernhardu. Vėliau išvykusi į Milaną autorė bendradarbiauja su garsia italų leidykla „Adelphi". Jaeggy kūryba apdovanota daugybe premijų, tarp jų Moravijos, „Boccaccio Europa" ir kitomis. Naujausią autorės romaną *Proleterka* 2003 m. leidinys *The Times Literary Supplement* išrinko metų knyga.

ORIENTYRAI

FLEUR
JAEGGY

proleterka

Iš italų kalbos vertė Inga Tuliševskaitė

ORIENTYRAI

baltos lankos

UDK 821.131.1(494)-31
Je-04

Versta iš:
Fleur Jeaggy, *Proleterka*,
Milano: Adelphi Edizioni, 2001

Švietimo ir kultūros GD
Programa „Kultūra"

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai.
Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą

Redaktorė
Dalia Kižlienė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Eglė Jurkūnaitė

ISSN 2029-7068
ISBN 978-9955-23-449-4

Prabėgo daug metų, ir šįryt pajutau netikėtą troškimą: norėčiau turėti savo tėvo pelenus.

Po kremacijos man atsiuntė mažytį daiktelį, išlikusį ugnyje. Vinį. Grąžino nepakitusią. Tuomet svarsčiau, ar tikrai ją paliko švarko kišenėje. Ji turi sudegti su Johanesu, pasakiau krematoriumo darbuotojams. Negalima jos išimti iš kišenės. Rankose būtų buvę pernelyg akivaizdu. Šiandien norėčiau turėti pelenus. Niekuo neišsiskirianti urna. Su lentelėje išraižytu vardu. Kaip metalinis kareivio asmens ženklas. Kodėl tuomet man netoptelėjo paprašyti pelenų?

Anuomet dar negalvojau apie mirusiuosius. Jie pasirodo vėliau. Primena apie save pajutę, jog tampame grobiu ir laikas leistis medžioklėn. Kai Johanesas mirė, negalvojau, kad jis iš tiesų numirė. Dalyvavau

laidotuvėse. Tik tiek. Iškart po jų išvažiavau. Diena persmelkta žydrumos, viskas baigėsi. Panelė Gerda pasirūpino kiekviena smulkmena. Esu jai už tai dėkinga. Ji susitarė dėl mano vizito pas kirpėją. Parūpino man juodą kostiumėlį. Santūrų. Skrupulingai vykdė Johaneso valią.

Savo tėvą paskutinįkart mačiau šaltoje patalpoje. Atsisveikinau. Panelė Gerda stovėjo greta. Buvau nuo jos priklausoma, visur. Nežinojau, ką reikia daryti mirus žmogui. O ji tiksliai žinojo visus formalumus. Yra dalykiška, tyli, droviai liūdna. Lyg kirviu kerta gedulo meandras. Moka pasirinkti, nedvejoja. Ji buvo tokia stropi. Net negalėjau liūdėti. Nėmaž. Ji pasiėmė visą liūdesį. Vis tiek jai būčiau jį atidavusi, tą liūdesį. Man nieko nebeliko.

Sakau, jog norėčiau likti viena. Tik kelias minutes. Lediniame kambaryje. Per tas kelias minutes įdėjau vinį į Johaneso pilkosios eilutės kišenę. Nenorėjau į jį žiūrėti. Jo veidas išlikęs mano galvoje, mano akyse. Man nereikia į jį žiūrėti. Bet pasielgiau priešingai. Įdėmiai jį apžiūrėjau, ieškodama kokių nors kančios ženklų. Suklydau. Nes taip įdėmiai bežiūrint jo veidas praslydo man pro akis. Pamiršau jo veido išraišką, tikrąjį veidą, tą įprastąjį.

Panelė Gerda atėjo manęs išsivesti. Bandau pabučiuoti Johanesą į kaktą. Panelę supurto pasidygėjimas. Ji mane sulaiko. Troškimas turėti Johaneso pelenus šįryt buvo toks netikėtas. Jau pranyko.

Menkai pažinojau savo tėvą. Per vienas Velykų atostogas kartu su juo keliavome laivu. Laivas išplaukė iš Venecijos. Jis vadinosi *Proleterka*. Proletarė. Daug metų susitikdavome eisenos proga. Abu joje dalyvaudavom. Kartu žingsniuodavom miesto prie ežero gatvėmis. Jam ant galvos trikampė skrybėlė. Aš su tautiniu kostiumu, *Tracht*, ir juoda kepuraite, apkraštuota baltais mezginiais. Juodi lakiniai bateliai su grogreno* sagtimis. Šilkinė prijuostė ant raudono sijono – toje spalvoje slypėjo ir tamsus violetas. Damasko šilko liemenė. Aikštėje ant laužo degindavo skudurinį sniego senį. *Böögg*. Aplink laužą šuoliuoja raiteliai. Tra-

* Jš prancūzų kalbos *gros grain* – tankus, sunkus šilkinis audinys su ripsiniais stulpeliais paviršiuje. (Čia ir toliau – vert. past.)

ta būgnai. Pakyla vėliavos. Jie atsisveikina su žiema. Jaučiausi, lyg atsisveikinčiau su kažkuo, ko niekada neturėjau. Mane traukė liepsnos. Tai buvo seniai.

Mano tėvas, Johanesas H., priklausė gildijai, *Zunft*. Įstojo dar būdamas studentas. Parašė pranešimą, pavadintą „Ką padarė ir ką galėjo padaryti gildija karo metais“. Gildija, kuriai priklausė Johanesas, buvo įkurta 1336-aisiais.

Išvakarėse vykdavo vaikų pokylis. Erdvi salė sausakimša tautinių kostiumų ir juoko. Laukdavau pabaigos. Gal ir Johanesas. Nemėgau pokylių. Ir norėjau nusivilkti tautinį kostiumą. Kai pirmąkart dalyvavau eisenoje (dar nėjau į mokyklą), mane pasodino į žydrus neštuvus. Pro langelį mojavau vaikams, kurie stebėjo eiseną nuo šaligatvio. Kai nešikai pastatė neštuvus ant žemės, atsidariau dureles ir išėjau. Nenorėjau pabėgti. Tai buvo ne maištas, o grynas instinktas. Nežinomybės troškimas. Valandų valandas klaidžiojau po miestą. Iki išsekimo. Mane rado policija. Ir perdavė teisėtam savininkui, Johanesui. Apgailestavau. Tokiomis aplinkybėmis galimybės tėvui ir dukrai giliau pažinti vienas kitą buvo gana ribotos. Stebėti ir tylėti. Juodu žingsniuoja greta, eisenoje. Nepersimesdami nė žodžiu. Tėvui sunku žengti maršo ritmu. Du šešėliai, vienas juda

lėtai, su akivaizdžiomis pastangomis. Kitas judresnis. Žygiuojama gretomis po keturis. Prie jų pora: vyras kariška uniforma, moteris tautiniu kostiumu. Žengia neatsilikdami, palaimingai, išdidžiai, aukštai iškėlę galvas. Kartais degantis skudurinis sniego senis naktimis sugrįždavo po užmerktais vokais. Dar karingiau trata būgnai, garsas atsklinda pavėluotai. Po dviejų dienų palikdavau Johanesą viešbučio kambaryje. Mano viešnagės laikas baigdavosi.

Proleterką išnuomojo ponai iš gildijos, kuriai priklausė ir Johanesas. Tie, kurie balandžio mėnesį žygiuodavo per miestą. Jie bus mūsų kelionės draugai. Mudu su tėvu vykstame į Veneciją traukiniu. Vagonas tuščias. Nuo šiol būsiu su Johanesu, savo tėvu. Jam dar nėra septyniasdešimties. Plaukai balti, tiesūs, perskirti sklastymu. Akys šviesios, šaltos, nenatūralios. Tarsi pasaka vaikams apie ledą. Žiemiškos akys. Su romantinių įgeidžių blyksniais. Rainelės žalios, išblukusios, skaidrios – kelia pagarbų nerimą. Bemaž be žvilgsnio konsistencijos. Lyg anomalija, iš kartos į kartą. Johanesas turėjo brolį dvynį, tokiomis pat akimis. Brolio dvynio akis dažnai dengė vokai. Valandų valandas jis leisdavo sode. Vežimėlyje. Pajėgdavo pasakyti: „*Es ist kalt.*“ Šalta. Balse

susiliedavo suvokta Dievo bausmė ir tiesiog žemiškas teiginys, kad šaltis yra praeinantis. Kaip ir jo liga. Anuomet ją vadino miego liga.

Kupė Johanesas skaito laikraštį. Skaito ilgai. Gal nežino, ką man pasakyti. Žiūriu į jo pirštus, laikančius laikraštį, ir į jo batus. Ieškau temos pokalbiui. Nerandu. Galvoju apie žodį *Proleterka*, jugoslavų laivo pavadinimą. Yra laivų gražesniais vardais. Tarkim, „Nesutramdytasis“, kuriame buvo pakartas Bilis Badas. Atmenat, kaip kapelionas aplankė grandinėmis surakintą jūreivį, kad įpirštų jam mintį apie mirtį? Paskutiniai Bilio Bado žodžiai buvo: „Telaimina Dievas kapitoną Verą!“ Jis laimina tą, kuris įsakė įvykdyti mirties bausmę. Laimina budelį. Norėčiau papasakoti apie Bilį Badą, o ne šitą trumpą istoriją, iškeltą ant vėliavos koto, plazdančią priešiniame vėjyje tuštumos malonėje. Bilis Badas – matau jį, pro šalį slenkant gamtovaizdžiui, slenkant valandoms Johaneso draugijoje. Niekas nežinojo, kas buvo Bilio Bado tėvai nė kur jis gimė. Jį rado dailioje, šilku pamuštoje pintinėje. Bilį Badą pažįstu geriau nei savo tėvą. „Atvykom“, – taria Johanesas. Neturime lagaminų. Jie jau laive. *Proleterkoje.*

Tėvas ir duktė garlaiviuku plaukia į Šventojo Morkaus aikštę. Duktė įsmeigusi žvilgsnį į tolį, nori pamatyti laivą. Venecija pasirodo ir vėl išnyksta. Juodu eina Skjavonių krantine. Duktė nekantrauja. Johanesas žengia lėtai. Jo nesveikos pėdos. Avi batus su auliukais.

Maniau, jis toks gimė. Ir visada sunkiai vaikščiojo. Tačiau dėl to kalta karcinoma. Perskaičiau tai albume, kokį dovanoja gimus kūdikiui. Jame aprašomas jo gyvenimas pirmaisiais metais, pirmaisiais mėnesiais, kone kiekvieną dieną. Johanesas rašo, kad būdama aštuoniolikos mėnesių duktė jį aplankė ligoninėje. Jei ji nori ką nors sužinoti apie pirmuosius savo gyvenimo metus – teturi pavartyti albumą. Jis yra įkaltis. Jos gyvenimo liudijimas. Johanesas glaustai aprašydavo, ką jo duktė veikė, kur jie eidavo, kokia jos sveikata. Trumpi sakiniai, be komentarų. Lyg atsakymai į klausimus. Be įspūdžių, be jausmų. Supaprastintas gyvenimas, tarsi jo nė nebūtų. Johanesas rašo: duktė niekada neverkia. Nemaištauja, visada elgiasi teisingai. Teisinga vaikystė. Viskas paviršiuje. Apie jį, Johanesą, dvi asmeninės pastabos. Lengvas infarktas ir karcinoma. Kai dukrai sukanka dveji, rašo Johanesas, miršta senelis (už-

rašo senelio vardą ir pavardę). Kremavimo apeigose daug draugų. Duktė elgiasi mandagiai ir viską atranda. Johanesas rašo ne „supranta“, o „atranda“. Taigi, vyras stebi savo dukrą. Pasak Johaneso, būdama dvejų duktė atranda, ką reiškia mirti. Iki senelio mirties ta mergaitė išties turėjo būti miela ir gerai išauklėta. Gal Johanesas jau anuomet galvojo apie savo mirtį ir tikėjosi, kad mergaitė bus visiems maloni. Bus maloni pasauliui. Skausmui. Jai teko išsiskirti su Johanesu dar visai mažai. Palikti vaikai nustoja domėtis savo tėvais. Jie nesentimentalūs. Jie kupini aistros ir abejingumo. Tam tikra prasme kai kurie jų pameta meilę ir jausmus, lyg šie būtų daiktai. Ryžtingai, be liūdesio. Tampa svetimi. Kartais priešiški. Jie jau ne tie, kuriuos paliko, mintyse jie trimituoja atsitraukimą. Jie išeina. Į niūrų, nuostabų, varganą pasaulį. Kartais apsimeta esantys laimingi. Lyg eitų lynu. Tėvai nebūtini. Mažai kas būtina. Kai kurie vaikai tvarkosi patys. Širdis – nedylantis kristalas. Jie išmoksta apsimesti. Apsimetinėjimas tampa veiksmingiausia, realiausia, patraukliausia gyvenimo dalimi, kaip ir sapnai. Užima vietą to, kas mums atrodo tikra. Gal nieko daugiau ir nėra – kai kurie vaikai turi atsiribojimo malonę.

Tėvas ir duktė stovi prieš laivą. Jis primena karo laivą. Ant kamino spindi raudona žvaigždė. Iškart pamatau užrašą. *Proleterka.* Pajuodęs, aprūdijęs, užmirštas. Nepriklausomas užrašas. Saulėlydis. Laivas didelis, užstoja į vandenį krintančią saulę. Jis tamsus – degutas ir slėpinys. Atlaikė audras, nesudužo – piratų laivas, suręstas tarsi tvirtovė. Užlipame trapu. Karininkai mūsų jau laukia. Mes paskutiniai. Johanesui sunku lipti, kažkuris karininkas jam padeda. Parodo mūsų kajutę. Maža. Joje miegosiu su Johanesu. Dvi lovos, viena virš kitos. Man atiteks viršutinė. *Proleterka* išplaukia aštuonioliktą. Švelniai slysta vandens paviršiumi. Prieš išvykstant pasigirsta duslus garsas. Atsisveikinimo. Nėra kelio atgal. Žiūriu pro iliuminatorių. Svarstau, kaip reikės išeiti, nerti jūron, jei norėčiau išnykti, kaip Martinas Idenas.

Persirengiu. Po valandos į laivo valgomąjį. Denyje keleiviai stebi saulėlydį. Negali jo praleisti. Johanesas irgi stebi saulėlydį. Šis jau nieko neapšviečia. Aplink tamsa, kelionė prasidėjo. Po pirmojo saulėlydžio seks kiti, keturiolika dienų. Gildijos nariai įsitikinę, kad viską suorganizavo kuo geriausiai. Taip pat ir órus. Jūreivis kviečia ponus į valgomąjį. Vienas po kito,

tylėdami keleiviai stoja į vorą. Mano tėvas ir aš vėl paskutiniai. Mūsų stalas kampe. Johanesas skaito meniu, išrenka vyną. Sveikinasi su savo draugais, aš irgi su jais pasisveikinu, šypsausi nepraverdama lūpų. Drėgnas karštis. Plaukiame ramiai. Švelniai sūpuoja krištolinis šviestuvas. Tarsi romi, iš inercijos judanti švytuoklė. Johanesas vilki tamsią eilutę. Nepriekaištingą. Beveik nepratarėme vienas kitam nė žodžio. Ponios vilki vakarines suknias, kai kurios su saikingomis iškirptėmis. Salė linguoja – iš lėto, be paliovos. Ritmas klastingai ramus, lyg prieš apkurtindamos keleivius jūros bangos dainuotų jiems lopšinę. Šviestuvas švytuoja smarkiau. Apšviečia keleivius ir palieka juos šešėlyje, kad paskubomis vėl sugrįžtų. Salė kyla ir leidžiasi. Gėlės ant stalų pasislenka nevienodais tarpais. Nuslysta ir sugrįžta į vietą. Johanesas išsiblaškęs, užsisvajojęs, mintimis kitur. Desertui *zuppa inglese**. Patiekus desertą, jūros jėgos sukyla. Prašau Johaneso leisti pakilti nuo stalo. Lauke siaučia vėjas. Karštligiškai juda šešėliai. Tai jūreiviai. Įkvepiu nuostabią nakties vienatvę. Audrą. Pavojus. Negalvoju apie Johanesą.

* Desertas iš sausainių, pudingo ir likerio. (It.)

Kad galėčiau jam padėti, paduoti ranką. Tą akimirką niekas nesvarbu.

Sunku išsilaikyti ant kojų. Netrukus kažkoks jūreivis sugriebia mane ir nusviedžia prie kajutės durų. Įgulos įsakymu visi keleiviai privalo likti kajutėse. Jiems pavyko baigti desertą.

Proleterka pakeitė kursą. Plaukia į Zarą. Naktį sunkiai sužeistas jūreivis, gal tas pats, kuris mane sugriebė. Kitą rytą jis guli ant neštuvų. Glostau jo veidą, spaudžiu ranką. Neštuvus perkelia į pakrančių apsaugos motorlaivį. Aš irgi norėčiau palikti laivą. Kapitonas atsisveikina kariškai atiduodamas pagarbą.

Keleiviams nieko nenutiko. Mes valgomajame, laukiame pusryčių. Iki Graikijos plauksime dvi dienas. Šiandien ramu. Nematau Johaneso, tarsi jis būtų išnykęs. Kaip ir audra. Kai kurie keleiviai įsitaisė ant lovakrėslių. Aš taip pat. Apie nieką negalvoju. Niekas yra minčių tema. Būtybės, nepriklausomi balsai, į paviršių iškilę atsiminimai klausosi vandens teškenimo. Niekas nėra tuštuma. Mintys krinta į mūsų galvas lyg iš plėšraus paukščio nagų tuomet, kai esame tikri, jog negalvojame. Pasirodo Johanesas. Gera, liūdna šypsena. Klausia, ar gerai jaučiuosi, ar esu *zufrieden*. Tai lyg

mūsų – tėvo ir dukters – apsėdimas. Apsėdimas neliūdėti, slėpti be priežasties mus pažymėjusį liūdesį. Jam ši kelionė svarbi. Prieš išvykdama pagalvojau, kad man visai nerūpi kelionės tikslas. Išvyka į Graikiją buvo mano ugdymo dalis. Tai – pirmoji mūsų kelionė ir, matyt, paskutinė. Johanesas, man neįtikėtinai nepažįstamas asmuo. Mano tėvas. Jokio artumo. Bet tas ryšys ankstesnis už mūsų egzistavimą. Pažinimas nesusisiejant.

Įprastą valandą mes valgomajame. Nusileidau į kajutę persirengti. Turiu nedaug drabužių, beveik visi jie vienodi. Ar prieš atsiguldamas Johanesas nusirengia? Niekada nemačiau jo su maudymosi kelnaitėm. Niekada nemačiau jo kojų. Praėjo naktis, nepastebėjau, kad jis buvo šalia. Sunaikintas kūnas. Antra diena, viskas kartojasi. Johanesas sveikinasi su savo draugais. Aš irgi sveikinuosi. Dar vaikystėje Johanesas pristatė mane savo draugams. Jie niekino vienturtę draugo dukterį. Kartais vaikai nujaučia savo socialinę padėtį. Išvaizdą. Ar yra laukiami. Nebuvau laukiama, tačiau jie buvo mano tėvo draugai. Tam tikra prasme Johanesas, nors ir vienišas, priklausė jų pasauliui. Bet ne jo duktė. Mano tėvas Johanesas priklausė jam nuo gimimo, dėl savo padėties visuomenėje. Vaikystėje mano tėvo

draugas ir jo šeima buvo mano teisėjai. Ir jų namai. Ir langai. Daiktai. Daiktai teisėjai. Jų turtingi namai. Nejaučiau prielankumo tiems turčiams, kviesdavusiems mudu su tėvu į savo namus. Jie žino, kad mano tėvas buvo toks pat turtingas kaip jie. Žinojau, kad Johanesas kažkada buvo turtingas. Kaip ir jie. Bet jau nebėra. Jie paprasti, neoficialūs, kokie visada būna tie, kurie turi viską. Jie atlaidūs. Pašaipus atlaidumas. Taip galvodavau stebėdama juos vaikystėje. Stebėti ir tylėti. Johaneso duktė nebuvo nei paprasta, nei atlaidi, nei neoficiali. Nepriėmė jų šeimininkiško paprastumo, išdidaus geriausio tėvo draugo gailestingumo. „Teks ją saugoti, kai aplink tiek jūreivių." Mano tėvo draugas pažvelgia pro pusinių akinių auksuotais rėmais viršų. Vertina savo draugo dukterį. Jo plaukai balti, tankūs, blizgantys. Pasiruošusio išklausyti, bet ne pripažinti šeimininko išvaizda. Veidas įraudęs. Jo žmona atsižadėjo visko, net ir pačios savęs. Ji sugraužė savo kūną, liko tik ilgi dantys. Sudžiūvusi, puritoniška, teisianti. Ji pirmoji pažvelgė į Johaneso dukterį pro paniekos lęšį. Be galo mandagi. Plaukai susegti į kuodą, su šinjonu ant sprando. Akys drėgnos nuo plėšrios mielaširdystės. Visada maloni. Mus pasmerkiantieji yra supratingi. Kaip ji. Supranta nusidėjėlius.

Laukinis įtūžis prieš nusidėjėlius, suvaldytas, be proveržių ir be atleidimo. Siaubingai skausmingas supratimas. Žmonijos negalia ją žeidžia. Ji įkūnija tą įžeidimą tuščiagarbiame santūrume. Prakeiksmo, dejonės ir pritarimo balse. Ji praneša Johanesui – tam vienišam ir senam vyrui, kuris džiaugiasi turėdamas dukterį, jog šis džiaugsmas tėra iliuzija. Tas džiaugsmas yra pavojingas, jį reikia sunaikinti. Džiaugsmas privalo virsti kančia. Jai gaila Johaneso. Svečiuodamasi su Johanesu jų namuose duktė sako: „Eime iš čia.“

Ponai mano tėvo draugai dar yra ir kolekcininkai. Kai pakviesdavo mus pietų, žmona atsisėsdavo stalo gale, prie sienos, po paveikslu. Būdavo, suneria pirštus, nuleidžia akis, murma. Johaneso duktė nesimeldžia. Nedėkoju Viešpačiui už valgį, kurį juodu mums duoda. Nedėkoju tau, sakau mintyse. Prieš prasidedant teisiųjų pietums, tos moters veidą apgaubia bukumo šydas. Tokia yra jos malda. Žmona dėkoja Viešpačiui su niauria, atšiauria išraiška. Artinantis prie Viešpaties, jos kraujas sustingsta, veidas išblykšta. Tarsi dėkodama atsiprašytų, *mea culpa*, kad turime ką valgyti.

Kaskart laukdavau tos akimirkos, kai ji dėkoja sudėjusi maldai rankas. Gardžiuojuosi visais jos mostais. Po deserto laukda-

vau, kad ji vėl padėkotų Viešpačiui. Po to einame į svetainę. Ir vėl paveikslai. Kolekcininkai visur kabina paveikslus. Neleidžia sienoms kvėpuoti. Krėslas. Matyti ežeras. Pieva. Du draugai kalbasi. Vienas juokiasi, kitas – ne. Kai praeina kambarinė ispanė, Johanesas duoda jai arbatpinigių. Toks paprotys. O poniai – *pralines**. „Nieko jai nenešk“, – sakau Johanesui. Kai mano tėvo draugas kreipiasi į jį, vartoja vardą, kuris skamba vengriškai. Kartą norėjau jį tuo vardu pavadinti, paprašė to nedaryti. Gal tik jo draugas turi teisę jį taip vadinti. Nuo tų laikų, kai jie buvo studentai. Tai buvo jų rato dalykai. Draugas irgi turėjo vardą, bet jis siejosi su prekėmis iš jo gamyklos. Johanesas nebeturėjo gamyklos, taigi jam liko tik pravardė. To, kuris nieko nebeturi. Nebent dukrą, kuri nėra turtas. Mudu su Johanesu nieko nebeturim. Geriausias draugas tai žino. Jo žmona: Viešpats davė, Viešpats ir atėmė. Ne jiems. Aš tai žinojau nuo tada, kai buvau perduota vienai poniai, sutikusiai mane priglausti.

* Šokoladiniai saldainiai su įdaru. (Pranc.)

Namas su sodu, vaizdas į ežerą. Sode žaidžia vaikai. Vaikai sakydavo: „Tu viską praradai.“ Jie dainuodavo maršo ritmu. Laimingi, apsvaigę, džiūgaujantys. Grynas džiaugsmo žiaurumas, pasireiškiantis skelbiant. Skelbiant finansinį nuosmukį. „Krach, krach, krach“, – skanduodavo jie. Johaneso tėvai prarado savo turtus, taigi ir Johanesas, ir jo duktė. Vaikai žino savo mokyklos draugų ekonominę padėtį, ypač Johaneso dukters. Krach, krach, krach, lyg kurktų varlės, vis garsiau. Jie buvo mažieji giminaičiai, giminių vaikai, pusbroliai, jie buvo šeimos dalis. Taigi, viską žinojo. Jų motinos, matyt, irgi dainuodavo savo virtuvėse, švytėdamos, krach, krach, krach, kepdamos pyragus. Visuotinio džiaugsmo choras. Neseniai baigėsi karas, bet kažkur kitur vykęs karas joms nesukėlė jokių

nepatogumų. Tačiau jos prikišo rūsius maisto atsargų.

Į sodą įeinama pro geležinius vartelius smailiais virbais. Ten augo rožės, kamelijos, vaismedžiai, magnolijos, apkarpytos gyvatvorės ir stovėjo šiltnamis su citrinmedžiais. Ir palmėmis. Namų šeimininkė pjaudavo kamelijas ir dar šiltas nuo pavasario saulės guldydavo į kartoninę dėžę. „Atsargiai“, – sakydavo. Turėjau apsukti jas rūkomuoju popierium. Tos ką tik nuskintos gėlės rausvais, kartais baltais ar su raudonomis gyslelėmis žiedlapiais būdavo ruošiamos kelionei tarsi gyvos būtybės. Uždengtos, po etikete ir adresu. Gal rėkė iš skausmo, tačiau niekas jų negirdėjo. Jas siųsdavo savo draugėms. Metams bėgant ponia jų neteko. Pergyveno jas. Rožes ir kamelijas nešdavo į kapines. Žiūrėdavau į akmeninius paminklus su išraižytais nepažįstamųjų vardais. Fantazuodavau apie tuos vardus, apie paveikslus namo koridoriuose ir kambariuose. Kartais atsisėsdavau kambaryje prieš didelį veidrodį auksuotais rėmais. Atidariusi langą ilgai žiūrėdavau į gražiausią tų namų paveikslą: sodo atspindį. Veidrodyje augalai priartėdavo; virpančių vėjyje, šviesos nublizgintų lapų žaluma kūrė pirmapradį gamtovaizdį, pačią gamtos esmę. Tarsi per veidrodį sunktųsi tiesa.

Per atspindį. Žiemą kamelijos ilsėdavosi po sausų lapų ir šakų piramide. Vos kiek atšildavo, namų šeimininkė eidavo jų lankyti, pažiūrėti, gal jos jau atbudo. Buvau jos pagalbininkė sode. Ji vardu Uršulė. Ji yra mano šeimininkė. Ir mano motinos motina, tos, kuri buvo Johaneso žmona. Norėdamas mane aplankyti, Johanesas privalo jos atsiklausti. Mes nemėgstame lankytojų. Kartais Uršulė sako: „Sutinku, kad Johanesas aplankytų savo dukterį." Vienas į kitą jie kreipiasi „jūs". Vizito laikas negali būti pratęstas.

Po kelių mėnesių Johaneso duktė nuėjo į pirmą pradinės mokyklos klasę. Ji mokosi dainuoti. Miršta vieno vaiko tėvas. Tas vaikas – labiausiai padūkęs iš viso choro, jam septyneri. *„Du hast deinen Vater verloren."* Skanduoja Johaneso duktė. Tu netekai savo tėvo. Vaiko žvilgsnis ilgesingas. Tėvo vizija temdo jo akių raineles. Žodžiai plaukia pro jį lyg ekrane, nepaliesdami. „Taip, taip", – išsiblaškęs sako berniukas, užsisvajojęs. „Netekai savo tėvo." Tarsi lopšinė. Sustingusiame vaiko žvilgsnyje kažkas tolimo. Johaneso dukterį tai kursto. Vaikas nekreipia dėmesio. Atsako ramus, vienodas, liūdnas: „Taip, taip." Tarsi skausmas būtų sudėtas iš kantrybės, išminties, susitaikymo su tuo,

kas nepataisoma. „Tu netekai savo tėvo.“ „Taip“, – lyg prisuktas kartoja vaikas. Bespalvis, tuščias „taip“. Berniukas nusuka žvilgsnį. Kad nematytų žodžių. Neatsako. Tą akimirką pajutau gailestį, skausmo spazmą. Suvokiau, ką reiškia daryti bloga. Sąmoningai primesti blogį. Blogio pažinimas. Bežodis vaiko skausmas mane apšvietė. Suimu jo ranką. Bejėgė ranka priima manąją. Bandau atsiprašyti, negaliu. Galvoju, kad pažinimas yra vienintelis atleidimas, kurį galima pasiekti.

Uršulė yra našlė. Regis, visada buvo. Namuose ir sode – praeitis. Praeitis kambariuose, daiktuose. Kambariuose, vedančiuose vidun, tarsi takas į tamsą. Bokštelyje, kuris snūduriuodamas stūkso virš ežero. Kas vakarą paklūstu Uršulei. Turiu užverti visas langines. Užveriu namo akių vokus. Bokštelyje nėra langinių. Jis – veidų relikvijorius. Ant grindų ir Johaneso tėvų portretai. Tautiniais kostiumais. Tokius juos pažinau. Moteris su kepuraite. Liemenė iškrakmolyta, glaudi, smulkios klostės lyg stiklo šiaudeliai. Stikliniai akių baltymai. Ant veido juodmedžio patina. Ji pajuoduos dar labiau, galvojau, tarsi dar turėtų atsiskleisti kažkas neužbaigto. Patamsėjo ir akys. Ji – moteris iš šiaurės. Budrios

akys. Pozuoja sūnui, kuris žvelgs į ją, kai jos nebebus. Mąsli šypsena. Atsisveikinimo šypsena. Ji norėjo palikti savo miestelį su per saulėlydį paraustančia upe – sako, tai verkia ledynas. Jie pardavė gamyklą. Dėl sergančio sūnaus. Kad jis turėtų ramią, šiltą vietą, su namu ir pietų augmenija, kad ligonis galėtų ilgas valandas leisti sode. Ir jaustųsi, lyg gyventų. Kad jo veidas galėtų plūduriuoti tarp palmių, magnolijų ir eukaliptų, o ne būtų atspindys to, kas jau mirė.

Jie viską prarado, per trumpą laiką. Atėjo kreditoriai. Paskui iš banko. Johaneso tėvai kartu su savo portretais laukia pabaigos. Ji su *Tracht*. Jis – juoda eilute, krūtinėlė, tuščios, griežtos akys. Švelnaus žydrumo. Tarsi sugrįžę į senovę. Mergaitės akimis – nutolę amžius. Laukia pabaigos. Apiplėšimo. Vieta pietuose, toji, kuri turėjo būti jų ligoto sūnaus išsigelbėjimas, yra pražūtis. Romi pražūtis. Tarsi ta ramybė būtų primesta smurtu. Johaneso brolio dvynio vežimėlis stovi prie namo, jo žvilgsnis įsmeigtas į tėvus, šie ruošia parduodamų baldų, paveikslų, kilimų sąrašą. Žvilgsnis įdėmus, kol pajėgia išbūti atsimerkęs. Galvoja: dabar tėvai daro tai, ką jis seniai norėjo padaryti. Išneša iš svetainės baldus,

jam nebebus kliūčių. Išneša ir sofą, ant kurios jis niekada nesėdėjo. Jie stovėjo dviese, apsirengę kaip paveiksluose, kalbėjo tyliai, pusbalsiu. Jie kenčia. Niekas jų nepaguodžia. Jam tik šalta. Jie kenčia, jam šalta. Ko dar galima norėti. Sąstingio ir Viešpaties valios.

Liko jau nedaug. Beveik viskas supakuota. Didelis juodas laikrodis su kolonomis dar žymi valandas. Iš pažiūros nejudrias. Broliui dvyniui patiko tos rodyklės, nemylinčios nei praeities, nei ateities. Tarsi iš užgaidos nukreiptos į skaičius. Galiausiai nutyla ir laikrodis. Jį išneša lyg mumiją. Dabar kiti klausysis jo tiksėjimo, žvelgdami į juodą laikrodžio su kolonomis ciferblatą, tą garsiakalbį, broliui dvyniui bylojusį rytietiškais garsais, beveik žmogaus balsu.

Seselė lepino brolį dvynį, elgėsi su juo lyg vaiku. Tai negerai. Tai įžeidimas. „Ponas tegul nesirūpina, – ramino ji. – Jam nieko nėra. Vėl kalbės ir juoksis kaip anksčiau.“ Brolis dvynys vis romesnis. Kaip ir daiktai, kurie leidžiasi išnešami. Jis bando atsistoti iš vežimėlio. Namas pietuose bus nukastas nuo žemės paviršiaus.

Bokštelyje ant grindų nedidelis paveikslas. Juodaodis stovi priešais javų lauką.

Rūko pypkę. Žvelgia tiesiai prieš save. Jis matė, kaip augo ligotas baltųjų ponų sūnus. Jis – šeimos narys. Lemtingas, užkeiktas liūdesys sieja paveikslus su Johaneso broliu dvyniu. Uršulė nenoriai priglaudė savo namuose tuos tris paveikslus, kurių nenupirko per varžytines. Kilmė man bylojo, ieškojau, kas išliko mano tėvo veide. Ką jis turi iš brolio dvynio? Gal šis gyvena Johanese. Ir verčia Johanesą šlubuoti, kad apribotų jo gyvybines jėgas. Atkurtų dangiškąjį teisingumą.

Perpratau kone ledinę Uršulės meilę man. Nežinau, ar aš ją mylėjau. Neabejotinai tai buvo pats stipriausias ryšys, kokį man yra tekę patirti. Prie stalo freskomis išpieštame valgomajame sėdėdavau jai iš dešinės. Už stiklinių durų – vynuogėm apraizgyta pavėsinė. Priešais – jos portretas su vaikais. Su kuo anksčiau sėdėdavau prie stalo? Dar viena spraga. Neatsiminiau nieko iš to meto, kai dar nemokėjau rašyti. Kartais asmens egzistencija prasideda pavėluotai. Nesamas gyvenimas arba neegzistavimas gali trukti ilgai. Ar tai anomalija? Gal vaizdų trūkumas. Galiu apsakyti Uršulės valgomojo stalą, negaliu apsakyti ankstesnių stalų ar kambarių. Liko vienas kitas vardas, daiktų, medžio lytėjimo jausmas, kambario

kontūras. Uršulė yra vaizdų atskaitos taškas. Paveikslai – mano pašnekovai. Ji įsako. Aš paklūstu. Koridoriuje palinki labos nakties. Užlipa laiptais, į paskutinį aukštą. Mano kambarys apačioje.

Turiu medinę lovą, komodą, spintą, veidrodį, kuriame sutilptų bent penkiese, staliuką namų darbams. Kartais budėdavau, norėjau įsitikinti, jog miegu savo kambaryje. Piešdavau Uršulę. Ir užvaldydavau ją. Jos paveikslas priklauso man. Svarstydavau, kada ji mane išvarys. Dienomis ji neišsiduodavo. Laikiausi atstu nuo jos, kaip ir ji laikėsi atstu nuo manęs. Tam tikra prasme – tobula sąjunga. Rūsyje – jos sodo įrankiai. Ir manieji. Dabartis. Gėlėmis reikia rūpintis kasdien. Bokštelyje praeitis. Ant kai kurių spintų ir palėpės kambarių – spynos. Tai vietos, kur mirusieji palieka savo daiktus. Ir gal ateina jų pasiimti. Iš kur tos skrynios? Iš Buenos Airių, sako Uršulė. Nuo tada, kai jos buvo atplukdytos laivu į Genują, jų nebeatvėrė. Jaunystėje Uršulė gyveno Buenos Airėse. Ten gimė jos vaikai. Taip pat ir mano motina bei dvi jos seserys. Iš jų gauname mažai žinių. Jos godžios ir nepatiklios. Peržiūrėdavau atnešamą paštą, jei rasdavau jų laiškus – išmesdavau. Manau, Uršulė žinojo. Kita vertus, ji pradangindavo Johaneso laiškus, su *Pro Juventute* pašto ženklais. Ir

dovanų paketus. Tai vykdavo koridoriuje, kur ant aukštos komodos būdavo paliekamas paštas. Kur ant sienos kabėjo juodas telefono aparatas – stačiakampė, atgyvenusi dėžė. Beveik niekada nenaudojamas. Nedera skambinti. Johanesas paskambindavo kartą per savaitę, visada tuo pačiu laiku, vakare, be dvidešimties aštuntą. Uršulė prašė jį skambinti tik labai ypatingu reikalu. Dabar ji palaiko man draugiją. Kalba su manim ir svarsto. Svarsto apie mano ateitį. Neklausinėju. Nenoriu žinoti. Atvyksta Johanesas. Sutariame susitikti viešbutyje. Johanesas išvyksta. Mudvi su Uršule liekame vienos. Ji klausia, ar man buvo malonu pasimatyti su tėvu. Taip, ačiū.

Uršulė turėjo sūnų, jis rašydavo laiškus iš sanatorijos Davose. Atrodė, kad džiova laiko jį gyvą. Valandų valandas jis leido sanatorijos verandoje, svajodamas. Priešais – kalnai. Tylūs šešėliai slenka nepaliestu sniegu. Ir varnai. Vienas praskrenda pro pat langą. Jie susižvalgo. Varnas pažada sugrįžti rytoj. Daktarai liepia netrukdyti svajokliui. Iš lėto mirdamas jis svajojo sulaukti dvidešimties.

Orai beveik visada būdavo gražūs. Vaiskios žiemos. Kartais galiu užeiti į Uršulės

kambarį. Moteris šukuoja jos ilgus baltus plaukus. Paskui juos susega. Buenos Airėse ją rengdavo *dueña*. Suverždavo liemenį. Jos vyras tuo tarpu ieškojo laimės. Ji – mano šeimininkė argentinietė. Galvoju, kaip iš toli ji atvyko. Iš nepažįstamų pasaulių, gal norėtų ten grįžti. Dalis jos akių liko Ugnies Žemėje. Ji negali žinoti, kad mergaitė, kurią priglaudė, norėtų grįžti ten, kur yra dabar. Į namus su sodu ir su ja. Mergaitė, kuri neturi praeities. Uršulė su manim elgiasi kaip su suaugusia. Kaip su lygia. Paklusnumas nereiškia pavaldumo. Užveriu visas langines. Rytais jų neatveriu. Tolydus užvėrimas. Užveriu dienas. Užverti yra tvarka. Atsiribojimo forma. Vienadienis pasiruošimas mirčiai. Pratybos. Natūralu, kad su ta moterim ir tuo sodu siejosi laimingos žemės vizija. Kiek dar man liko laiko? Trapios užuolaidos ant langų, kone dulkės. Ir ji, šeimininkė, lyg baltas tinkas.

Johaneso tėvams priklausiusio namo sode bejausmis sąstingis. Negalima atmesti, jog kai kurios vietos nepakenčia naujų šeimininkų. Atvykusieji vėliau tėra įsibrovėliai į nugulusį skausmą. Kartais daiktai sukyla. Daiktai, kaip ir kambariai, mąsto. Ko gero, nieko negalima visiškai sunaikinti. Ir niekas nėra pergalė.

Dažnai girdėdavau kalbant apie nusikaltimus. Uršulė ilgai pasakojo apie savo marčią nužudžiusio bankininko teismo procesą. Jie buvo pažįstami. Vilų savininkai dažniausiai pažįsta vieni kitus. Jis nupirko Johaneiso tėvų namus. O netoli Uršulės namų gyvena vyras, nužudęs savo motiną. Neseniai atsikraustė. Romus ir švelnus žmogus. Jis nežinojo, kodėl tai padarė. Jo lūpos trūkčiodavo. Jį nuteisė septyneriems metams kalėjimo. Išleistas anksčiau už pavyzdingą elgesį. Susitikau jį, kai jau buvo atlikęs bausmę.

Johanesas globojo tą vyrą. Net atrodė, lyg būtų jam dėkingas. Su juo kalbėdavo kitu balsu nei su savo draugais iš gildijos. Nuolankiai, lyg bendrininkas, kone meiliai. Svarsčiau, kodėl? Vyras atrodė jaunesnis nei šešiasdešimties. Bent dešimčia metų jaunesnis. Glotnus, be mažiausio nerimo pėdsako. Matyt, motinos nužudymas jį atjaunino. Jis ją pasmaugė. Viskas nutiko taip greitai. Kol spėjo susivokti – motina jau be dvasios, o jis skambina Johanesui. Johanesas atskubėjo iš karto. Atvažiavo tramvajum iš Banhofštrasės. Išsiblaškęs žiūri pro langą. Žiema. Nenusiėmė tamsiai pilkos skrybėlės. Žiemą jo akys tarsi išnyksta. Laiko lazdą. Po kelių stotelių išlipa. Nesupranta kodėl, bet

jaučiasi lengvas. Pakylėtas. Miestas prie ežero jam atrodo gražesnis, jis pažįsta gatves aplink Kunsthauzą, myli tą rajoną, kuriame praleido nelaimingiausius gyvenimo metus. Su savo žmona. Ji išties pasielgė kilniai išvažiuodama. Palikdama jį. Johanesas stebi namus. Praeina pro tą, kuriame gyveno. Žiūrėdamas į langus, slepiančius kambarius, kuriuose prasidėjo jo vienišas gyvenimas, kiek susijaudina, nedaug. Kur nebegirdėdavo dukters balso. Žvelgia viršun, paskutinis aukštas, balkonas. Mažylė sėdėdavo laikydama triušiuką. Sakydavo, kad nori su triušiuku šokti žemyn, paskui leisdavosi fotografuojama, prispaudusi triušiuką, ant balkono krašto. Neprarasdavo pusiausvyros. Niekada nebuvo jos praradusi. Kaip ir tėvas. Jie mokėjo nujausti milimetrus, skiriančius pusiausvyrą nuo nevilties. Johanesas neprisiverčia eiti toliau. Galvoja: žudikas laukia. Bet mindžikuoja, nenuleidžia akių nuo vietos, kur prabėgo jo nelaimės – o gal liko užsiglaudusios tobuluose langų rėmuose namų, kuriuose dabar gyvena kiti. Žmona viską pasiėmė. Ir dukterį. Nuo tada jis gali ją pasiskolinti. Netrukus Johanesas prarado ir šeimos turtus. Mergaitės motinai pavyko išeiti anksčiau. Prieš neišvengiamą turtų netektį. Dabar,

norėdamas praleisti su dukterim keletą dienų ilgiau, Johanesas turi prašyti leidimo – kurio negauna. Gal galės gyventi su dukterimi, kai ši užaugs. Bet kai ji užaugs – jo nebebus. Jis tuo tikras. Su ta mintimi leidžiasi į žudiko namus.

Jis – vienintelis ne iš Johaneso draugų rato, su kuriuo buvau supažindinta. Žudikas. Tai atsitiko tada, kai Uršulė leido jam su manim susitikti. Kartu nuėjome į savo motiną nužudžiusio vyro naujuosius namus su nedideliu sodu. Nesusivaldžiau smalsiai į jį nespoksojusi. Jo išvaizdoje norėjau pamatyti kažką, kas jį išduotų. Neradau jokių ypatingų žymių. Nuolankus, kone apsėstai švelnus vyriškis. Visas kambarys dvelkė ramybe. Romi gėlių puokštė, romūs, įmantrūs paveikslai ant sienų. Mažos kėdutės, stalas su servetėle centre. Vyras jautėsi nejaukiai. Ne dėl Johaneso, šis jį gynė. Todėl, kad čia buvo mergaitė. Vengė mano žvilgsnio. Norėjau žinoti, kodėl žudoma. Jei toks siaubingai meilus vyras nužudo savo motiną, koks turėjo būti saldus įpykis, sukėlęs tokį siutą. Uršulė nėra meili. Taigi, ji negali būti žudikė.

Uršulei nepatiko, kad Johanesas mane nusivedė į žudiko namus. Bandau jai pasakyti,

jog susitikimas buvo labai įdomus. Jis turi dėkoti tavo tėvui, sako, kad taip trumpai kalėjo. Johanesas kalbasi su žudiku geranoriškai. Lyg puikiai jį pažinotų. Ir suprastų. „Žinai, – sakau Johanesui, – tas vyras nori ištrūkti. Ištrūkti iš laisvės." Johanesas šypsosi. Liūdnai. Uršulė uždraudė Johanesui mane lankyti. Klausiu Johaneso, kas būtų man, septynmetei, jei nužudyčiau Uršulę. Nieko. Atsidurčiau kalėjime? Ne.

Mudvi su Uršule vienos dideliame name. Ji nenori, kad žaisčiau gatvėje su kitais vaikais. Draudžia kalbėtis su svetimais. Jie gali būti pavojingi. Prie bažnyčios yra gyvatvorė, už jos – krūmynai ir tamsa. Ten rado nužudytą mergaitę, netoli nuo jos namų. Uršulė nesiliauja kartoti, kad rasta nužudyta mergaitė. Mano metų. Vieną rytą kažkas paskambino į duris. Koridorius užlietas šviesos. Ant durų stiklo aukštas vyro šešėlis. Vyras siūlė pirkti religines knygeles. Suklikau. Uršulė mane subara. „Argi jis ne svetimas?" – klausiu. Nutvers mane ir paliks už gyvatvorės. Uršulei dėl manęs gėda. Sako, kad aš visur matau žudikus. Dėl to kaltas Johanesas, nusivedęs mane į žudiko namus. Išdrįstu paklausti, ar atlikusieji bausmę tebėra žudikai. Ji neatsako.

Man pasirodė, kad ši tema ją suerzino. Arba paklausiau ne laiku. Yra laikas, kai galima sakyti, ką galvoji, ar klausti, ir toks, kai negalima. Vadinamosios klaidingos akimirkos. O kadangi klaidingos akimirkos užpildo valandas, galiausiai taip nieko ir nepaklausiame. Ji neatleisdavo man klaidų. Mokėjo neatleisti tauriai, pakančiai, teisingai.

Laimingoje žemėje Johaneso dukra pradeda negaluoti. Johanesas nori ją aplankyti. Uršulė sako, jog jai reikalinga ramybė. Mokykloje man nesiseka. Vengiu portretų bokštelyje. Uršulė nenori, kad Johanesas man ką nors dovanotų. Man reikalinga ramybė. Guliu lovoje. Iš viršaus į mane žvelgia žiemių spalvos Uršulės akys. Jaučiuosi gerai, sakau Uršulei. Prašau išjungti šviesą. Turiu užverti visas langines. Langai ir kambariai privalo miegoti. Johaneso albume įrašas apie dukters ligą. Neparašyta, kokia ji. „Vėl krizė." Jokio komentaro. Gal manė, kad tai – sunkiems vaikams būdingas pykinimas. Draudžiama ją lankyti. Taip pat ir mokyklos draugėms. Kurios taip niekada ir neatėjo. Mane maitina ryžių koše. Susigyvenu su pykinimu. Jis varžosi su mano mintimis. Atidėliojau tą akimirką. Dabar

jau buvau tikra. Uršulė paprašys išeiti. Kai ji įžengia į kambarį, atrodo valdingai. Mano reputacija, kaip ir pažymiai, labai prasta. Nusilpau. Turiu iš anksto patirti tai, kas nutiks vėliau. Sodas smaugia namą. Abejingas augmenijos vešėjimas. Ilgus mėnesius mano kambarys ir aš alsuojame dar neįvykusios kančios tvaiku. Uršulė, elegantiška raštuoto šilko drabužiais, taria: „Reikia atverti langus.“ Žinoma, galvoju tarp švelnių siuvinėtų paklodžių, kur jaučiuosi tokia pat išlyginta, kančios kvapas negeras.

Visi kambariai žino. Ir paveikslai. Protėviai, nemeldžiantys geresnio likimo savo palikuonims. Jų vaikams. Gal Johaneso brolis dvynys važinėdavo vežimėliu iš sodo į sodą, trempdamas Johaneso dukters likimą. Daiktai ir pirmtakai, nebetariami vardai, paveikslų genealogija nusiteikusi prieš mane. Stovėdama išklausau žinią – sprendimą dėl mano išvykimo. Uršulės balsas skamba nuo kėdės kitapus rašomojo stalo. „Tai – tavo labui.“ – „O Johanesas?“ – „Tavo tėvas daro, ką nusprendžiame mes.“ Tai – mano labui. Tulžingi žodžiai. Bet skamba gražiai. Žinau, jog šie žodžiai niekada nepranašavo nieko gero. Nuo tada mano, nepilnametės, padėtis pablogėjo. Klausantis tokių diktatų verčiau pasisaugoti. Kai esa-

me gėrio įkaitai. Gėrio kaliniai. Tautos labui. Režimo frazės. Išeinu iš namų nešina lagaminu ir mokykliniu portfeliu. Esu perduota kitiems.

Mano labui.

Auf hoher See. Dar dvi dienas plauksime atvira jūra. Laivas nesustos Maltoje. Nesigailiu, jei gamtos jėgų valia kažko nepamatysiu. Prarasta diena. Turėjome prisišvartuoti Maltoje septintą valandą ryto. Pusę aštuonių ekskursija po miestą, pėsčiomis. Ji būtų trukusi iki vidurdienio. Pirmą visi sugrįžta į laivą, į valgomąjį. Gildijos ponai valgomajame, taip ir nepamatę Maltos. Tylūs. Nekantrūs. Atkakliai skaito meniu. Johanesas skaito meniu. Prancūziškai. *Langouste en bellevue**. Papildomai mokama jugoslavų dinarais. Nuo staliuko kampe stebiu gildijos *langoustines***. Jų įraudusius veidus. Johanesas sveikinasi su draugais.

* Prancūziškas patiekalo pavadinimas – langustas patiekiamas papuoštas daržovėmis.

** Krevetės. (Pranc.)

Jei kas norėtų gauti telegramą, turi nurodyti laivo adresą: *Proleterka*. Johaneso žmona, jau ne žmona, siunčia telegramą *Proleterkos* kapitonui. Tekstas: „*Je vous prie de bien vouloir surveiller votre fille.*“ Prašau prižiūrėti savo dukterį. Jie susirašinėdavo prancūziškai, kaip meniu. Kreipdavosi vienas į kitą „jūs“. Gal kai gyveno kartu, kalbėdavosi ir vokiškai. Ji davė leidimą šiai kelionei. Po daugelio neigiamų atsakymų. Esu jai už tai dėkinga. Johanesui viskas atsakoma. Jam leidžiama tik tai, ką numato įstatymas. Vienintelė suteikta malonė – kelionė į Graikiją. Šis neeilinis leidimas įgalino Johaneso dukterį keturiolika dienų matytis su savo artimiausiu giminaičiu – tėvu. Dėl šio netikėto leidimo ji atsidūrė ekipažo apsupty. Buvo mažai laiko, kad pažintų Johanesą. Paskui viskas turėjo baigtis. Po keturiolikos dienų. Nežinia, kodėl buvusi žmona davė leidimą šiai kelionei. Gal norėjo bent kartą, paskutinį kartą, padaryti jam kažką malonaus. Jai pasakė, kad Johanesas ilgai negyvens. Uršulė buvo prieš. Tai, kad gyvenimas netrukus baigsis, jai nedaro įspūdžio.

Johaneso žmona jo gildijos draugams buvo „toji italė“. Jie susipažino Johaneso motinos dėka – kartą ji atsitiktinai ėjo pro

vilą su sodu. Paskambino į duris. Moteris vilkėjo *Tracht*, savo krašto – Argau – tautinį kostiumą. Sijonas buvo platus, tamsiai raudonas, suodžiai ir šilkas. Juodo Damasko šilko liemenė. Ji prisistatė, pasakė savo vardą žemu, kimiu balsu. Išdrįso paklausti, kas skambina pianinu. Stovėjo už durų ir klausėsi Šopeno noktiurno, lyg būtų klausiusis *Landhelmi*, šveicariško rago, garsų. Jai pristatė pianistę. Nepažįstamosios žvilgsnis įdėmiai nuslinko jaunąja moterim. Grįžusi namo ji tarė savo vyrui: „Radau žmoną mūsų sūnui Johanesui." Po kelių mėnesių juodu susituokė.

Tas apsilankymas supykdė vieną iš Johaneso sužadėtinės seserų, kad ne ją ištiko tokia laimė. Nes jo šeima buvo turtinga, o būsimasis vyras tenkino kiekvieną savo sužadėtinės įgeidį. Ir jai nereikėjo ieškoti vyro, ji buvo surasta ir jos meldė sutikti tuoktis. Aukščiausiojo valia. Tik todėl, kad tądien ji skambino pianinu. Sesuo guodė save, jog be Aukščiausiojo valios tas Argau griuvėsis niekada nebūtų įžengęs į jų namus. Tačiau negalėjo susitaikyti su mintim, kad Aukščiausiasis gausiai dalija dovanas, o ne skausmą. Ji tingiai žvelgė pro langą. Į ramų ežerą. Su rožiniais atšvaitais. Ramios

mintys. Delnuose spaudžia porceliano puodelį, lyg šis būtų maža kaukolė. Ji išpaišė jį. Smulkutės rožinės ir žydros gėlės baltame fone. Išpaišė dvylika arbatos ir dvylika kavos puodelių. Dovana seseriai sutuoktuvių proga. Bet padovanojo tik šešis. Nekentė jos. Kad prasiblaškytų, dar nupiešė lapelius. Kad prasiblaškytų, dar paauksavo. Ir auksu užrašė savo vardą.

Johaneso žmona, mano motina, skambindavo pianinu. Kai būdavau pakviesta pas ją pasisvečiuoti, klausydavausi valandų valandas. Gal todėl mane traukia pianino garsai? Kaip ta vilkinti *Tracht* nepažįstamoji, išgirdusi pianino skambesį einu į jį. Pianino garsuose telpa viskas, ko neturėjau. Girdėdavau ją skambinant dar būdama mažytė, kai ji dar buvo susituokusi su Johanesu. Paskui garsai liovėsi. Kambariai nutilo. Pati to nežinodama, nekenčiau tos tylos. Tyla, stojusi tarp vyro ir moters, kurie skyrėsi ir besąlygiškai sutvarkė savo dukters gyvenimą. Dar ir šiandien klausantis pianino mane užlieja laukinis jausmas, nežinau, kas tai, mintys grįžta prie kažko gražaus, tolimo, sunaikinto. Tik todėl, kad Johaneso žmona, mano motina, mane apgavo. Skambindama pianinu pražudė mano meilę muzikai.

Kai grįžtu į vietas, kur ji skambindavo pianinu, – tos vietos dabar jau palaidotos, – tebegirdžiu jo skambėjimą. Atkuriu tą, kurios seniai nebėra. Pianino garsai, skambantys galvoje ir regimi, tiksliai taria mirties ir nuosprendžio žodžius. Dabar *Steinway* užrakintas kambaryje. Įkalintas. Tik aš galiu jį išlaisvinti. Arba leisti kam nors juo skambinti. Johaneso motinos portretas yra tame pat kambaryje su *Steinway*. Drobė perdrėksta statmenai per vidurį kaktos. Motina atsitiktinai išgirdo panelę skambinant pianinu. Kartais daiktai vėl susitinka.

Esu beveik tikra, kad ji, Johaneso žmona, užrakintame kambaryje skambina pianinu. Kad ji ateina manęs aplankyti, kad mirusieji daro lygiai tą patį, ką darydavo būdami gyvi. Johanesas laukdavo, kada galės su manim pasimatyti, laukdavo leidimo susitikti su savo dukterimi. Ir šiandien Johanesas manęs laukia. Kartą atsitiktinai pamačiau jį kalnų trobelėje (buvo jau seniai miręs). Pro vieną langą snigo, o pro langą priešais nesnigo. Johanesas stovi. Valandų valandas laukia, tuo tarpu vienoje kambario pusėje sninga, o kitoje ne. Klausiu: „Kodėl nepaskambinai?“ Atsakė nežinojęs, jog turi paskambinti, jis laukė. Ir taip laukdamas pranyksta. Jis ir aš esame laukiamuo-

siuose. Ne kaip Johaneso žmona, visada skubėdavusi, grakšti, nekantri. Johanesui patinka jo žmonos gyvumas, tas kartais vėjavaikiškas džiugesys. Žmonos, kuri išlieja savo temperamentą prieš tą šaltą, mandagų vyrą. Žmonai pavykdavo jį prajuokinti, vėliau gailėdavosi jį prajuokinusi. Yra moterų, linkusių, kone pašauktų bausti vyrus. Jos turi ekumeninį gebėjimą tai daryti. Malonumas kartu su bausme. Ne apgalvotai, tiesiog pagautos pykčio. Johaneso žmonos šeimoje šis bruožas perduodamas iš kartos į kartą.

Tos moterys valdydavo namus ir žmones. Ilgaamžės. Kai užaugdavo vaikai, į pirmą vietą stodavo kortos ir gėlės. Gėlės virto manija. Taip pat ligos ir kenkėjai. Graužiantys lapus ir žiedlapius. Tačiau jų gėlės ir lapai beveik visada būdavo sveiki, kitaip nei kituose soduose, kur jos sirgdavo.

Kažkur galėjo vykti karas, ir jis vyko. Bet joms pirmiausia rūpėjo gėlės. Kiekvienas, auginantis gėles taip, kaip Johaneso žmonos šeimos moterys, man atrodo įtartinas. Vienintelė, nejautusi to absoliutaus pasiaukojimo gėlėms, buvo Johaneso žmona. Ją labiau traukė kortos. O dar labiau fortepijonas – tai buvo tikra, milžiniška aistra. Manau, todėl, kad atitraukdavo ją nuo pasaulio. Ji skambindavo septynias valandas

per dieną. Paskui – tyla. Tos šeimos moterys turėjo patologinę aistrą kamelijoms, rožėms ir niekam daugiau. Jokio potraukio žmonėms. Mums tai atrodė smerktina. Nežinau, kodėl sakau „mums“. Gal tik dėl to, kad galvoju apie Johaneso brolį dvynį. Greta manęs nėra nė vieno, kas vertintų ar tiesiog stebėtų moteris, galvojančias tik apie savo gėles. Įnirtingai jas puoselėjančias. Toji aistra yra raji, slapta. Tik atrodo, jog tai kažkas švelnaus. Domėtis gamta. Priešingai, jas graužia pagieža, instinktyvi pagieža pasauliui, gyvenimui. Žmonėms. Vyrų giminei. Johanesui. Visais būdais jos stengėsi įskiepyti šį polinkį Johaneso dukrai. Jų, Johaneso žmonos šeimos moterų, nebėra. Bet jos ir toliau daro tai, ką darydavo būdamos gyvos. Manau, siunčia man maišus derlingiausios žemės, kurioje sudygsta visos sėklos. Kurioje sudygsta visokeriopa neapykanta vyrų giminei. Johanesui.

Kartais atsisėdu prie fortepijono. „Skambink.“ Žiūriu į klavišus, kai kurie pageltę. „Prašau, skambink.“ Uždarau langą, nenoriu, kad garsas išlėktų lauk. Ankstesniais metais kažkas netikėtai užgrodavo fortepijonu. Ne tik kambaryje. Ir lauke. Gamtovaizdį netikėtai apgaubdavo garsai, be

jokios priežasties. Paskui staiga nutildavo. Lyg būtų nukritę klavišai. Dar blogiau, kai būdavau kambaryje su fortepijonu. *Steinway & Sons* ir aš. Ji pirko jį Niujorke. Ir jis keliavo transatlantiniu laineriu. Ji irgi keliavo *Andrea Doria*, kartu su fortepijonu. Aš likau sausumoje. Įsivaizduoti kelionę jūra, augmeniją, kurios niekada nepamatysiu. Žiūrėti į visus tuos daiktus, kuriuos mano motina, pianistė, man paliko ar atsiųsdavo. Suknelę. Kitą suknelę. Dar vieną suknelę. Kur eiti? Ji siųsdavo sukneles mergaitei, kuri nevilkėjo suknelių, nes dėvėjo uniformą. Mokyklinę uniformą.

Daug metų prabėgo, dabar *Steinway* yra mano nuosavybė. Galiu daryti su juo ką tinkama. Atsisėdu prie jo ir sakau: „Galiu tave sudeginti." Paskui žiūriu į jį. Nuo mano *Steinway* niekas nevalo dulkių. Paminos lieka blizgėti. Jis gyvena mažame kambaryje su freskomis ant sienų. Kambaryje, kuris man nežinant laukė fortepijono, atkeliavusio iš Niujorko. Norėčiau laikyti jį atvirą. Gal kai pakviesiu ją pagroti, jai patiks rasti jį atvirą.

Niujorke nuėjau ir į *Steinway & Sons* parduotuvę. Parduotuvė tarsi snaudė šešėlyje. Tyliai kalbėjo malonus aukštas ponas

juoda eilute. Toks įspūdis, lyg ta parduotuvė būtų fortepijonų *funeral home**. Mane tai sukrėtė. Toji parduotuvė atrodo tokia, į kurią negali užeiti benamiai ar *freaks***. Tik priklausantys aukščiausiems visuomenės sluoksniams. Ir elegantiški asmenys. Su muzikine kultūra. Manau, pirkdama *Steinway & Sons* mano motina atrodė elegantiškai. Prancūziška suknelė, *Patou* ar *Givenchy*. Drovumas, kupinas savikliovos. Ji galėjo užeiti į šią parduotuvę. Aš užėjusi į ją, apsimetusi, kad domiuosi *Steinway & Sons* fortepijonais, jaučiausi nejaukiai. Paklausiau kainos. Nederėjo. Mano motina tikrai neklausė savo, dabar manojo, *Steinway & Sons* kainos. Ko gero, pirko jį jau baigiantis pavasariui. Neabejotinai vilkėjo gražią suknelę, šilkinę, skaidrią, lengvą. Kartais drabužiai tiksliai atspindi asmens dvasinius bruožus. *Steinway* parduotuvė buvo labai didelė, mažai šviesos. Mano motinos – pirkėjos – suknelė skleidė slėpiningą, šaltą, sidabrinę šviesą. Pardavėją, o gal savininką, neabejotinai pavergė tos pirkėjos žavesys. Net jei parduotuvė buvo labai išdidi, nelinkusi parduoti savųjų *Steinway & Sons* fortepijonų ar ką nors apie juos aiškinti. Taip

* Laidojimo namai. (Amer.)

** Keistuoliai, pakvaišėliai. (Angl.)

man pasidingojo, kai apsilankiau joje, lyg būčiau apsilankiusi muziejuje. Muziejuje išrinktiesiems. Kad apžiūrėtum tas nuostabias šventųjų statulas, negalima čia užeiti daugiau nei dviese. Tuos fortepijonus, kurie, kaip ir manasis mažajame kambaryje, regis, gali suskambėti bet kurią akimirką.

Pirkėja, matyt, pasakė savo adresą Niujorke. Namų, kurių man neteko pamatyti. Ir tuo pat metu pasiteiravo, kaip jį išplukdyti. Manau, laive *Steinway* nesikankino. Anuomet jis dar nebuvo jautrus. Toks tapo gyvendamas su pianiste. Dabar pianistė nebesirodo. O gal kai ji ateina – nusisuku. Nežinojau, kad apsigyvensiu name su kambariu muzikai. Tai buvo atsitiktinumas. To troško *Steinway* – apsistoti ten, kur yra dabar. Mažame kambaryje su muzikiniais motyvais ištapytomis sienomis. Prieš daugelį metų. Daug anksčiau nei gimiau. Laikas yra juokingas. Tiesa, *Steinway*? Tavo ryšys su pianiste nėra juokingas. Ir troškimas būti su ta, kurią su pianiste sieja kraujo ryšys. Kuri parūpino tau šį kambarį.

Tu dar nenori, kad liesčiau klavišus. Mano pirštai tau svetimi. Tas lengvas kūno lytėjimas. Tačiau sėdžiu šalia. Saugau tave. Pirmaisiais metais visada laikydavau duris

užrakintas. Norėjau būti tikra, kad niekas neįeis. Tu vienas, užrakintas. Jau nebe. Dabar palieku tau daugiau laisvės. Tuo pat metu palieku laisvės ir sau. Įgijau išminties. Anksčiau, kai pykdavau, mano apmaudas smelkdavosi į venas, akis, mintis. Bemiegis apmaudas. Tu žinai, kas yra nemiga. Ji nemaloni. Ji siaubinga. Nes viskas turi pavidalą. Naktiniai vaiduokliai. Tylos valandomis, kai nemiga sukiojasi po kambarius – tavajame ji sustingsta. Tuomet prisėdu šalia tavęs. Klavišai šalti kaip ledas. Languose aušta. Svarstau, ar pianistė bunda. Tu esi žirgas auksinėm kanopom. Ką aušra lems tau ir man? Ar jau pasirinkai kitą būstą? Sakai, dar yra laiko, patari neskubėti. Neskubu, *Steinway*, norėčiau ir toliau taip, tu ir aš, mažame kambaryje su Pompėjos raudonio lubomis. Tarsi švelnus gaisras, švelnios liepsnos, dangiška ugnies spalva.

Saulėta, nejudri popietė. Johaneso duktė lankosi varganame kambaryje. Virš durų žalias žiburėlis. Lyg ant laktos nutūpusi akis. Nuolat budri. Dieną ir naktį. Naktį dar ryškesnė. Skleidžia ant lovos savo prievartaus gailesčio šviesą. Atskyrimo kambarys. Mano šeimininkės, namo ir sodo savininkės, kambarys. Šešėliai žali, taip pat ir ji, Uršulė, ir patalai. Ji susisupusi į pelėsių įkapes. Jai daugiau kaip šimtas metų. Ji išsekinta mirties laukimo. Išsekinta įkalinimo. Ten ją uždarė dukterys, laukiančios pabaigos. Kuri užtruko. Dabar Johaneso duktė sėdi prie jos lovos. Moters rankos, moters, kurią Johaneso duktė mylėjo, kruta ant užkloto. Lyg rištų mazgus. Kad pabėgtų. Sugrįžtų į savo sodą. Į savo namus. Johaneso duktė tyli. Kaip ir jos prieš tiek metų mylėta šeimininkė, ji žiūri į be atvangos šviečiantį

žaliąjį žiburį. Turėtų kažką pasakyti, gal ką nors paguodžiamo, tai moteriai, kuri tetrokšta numirti.

Uršulė mato tik žalią šviesą. Ji – šviesiausias dalykas, kurį mato. Šviesesnė už atsiminimus. Ant laktos nutūpusi akis užvaldė jos žvilgsnį. Išblukino atsiminimų spalvas. Kartais ji pagalvoja apie savo vienintelį sūnų, sanatorijoje Davose. Kai jis ten pateko, dar nebuvo labai pasiligojęs. Tačiau kiekvieną dieną po truputį jautėsi vis labiau pavargęs. Norėjo smokingo. Parašė Uršulei, savo motinai, kad nori smokingo. Prašo į sanatoriją atsiųsti siuvėją. Jį pakvietė į pokylį. Mergaitė anglė. Nelabai graži, rašo laiške, panaši į berniuką. Sanatorijoje jos sūnus galvojo tik apie smokingą. Uršulė bandė atsiminti sūnaus veidą. Bet kadangi jos atsiminimai nebeturi spalvų, jie prarado ir konsistenciją. Ji neįžiūri net smokingo juodumo ir marškinių baltumo. Žiburys nušienavo visus jos atsiminimus. Lieka smokingas, tarsi relikvija. Mirus sūnui, jį parsiuntė atgal. Dabar ji, kaip ir sūnus, turi tik vieną maldą. Jis meldė smokingo, ji – išnykimo. Niekas nenori išklausyti jos maldos. Tuščia malda. Sūnui nepavyko nueiti į pokylį. Bet jis buvo laimingas, kai siuvėjas jį matavo. Buvo laimingas per paskutinį drabužio primatavimą. Per paskutinį

gyvenimo primatavimą. Pajėgė atsižadėti nevilties.

Laidotuvių eisena slenka pro sodą. Trumpam stabteli. Uršulę aprengė šilkiniu kostiumėliu ir palaidine su žabo. Ji tikrai nežiūri į sodą. Nebenorėjo nieko žinoti apie viską, kas žemiška, pirmiausia apie save ir savo dukteris. Rūpestingas ir žiaurias. Jos neišdrįso priartinti tai, ko ji taip seniai geidė. Vieną dukterį būtų norėjusi vėl pamatyti, buvusią Johaneso žmoną, paskui kažkieno kito žmoną, visada tolimą. Pirmosios dvi buvo per daug arti. Per arti jos agonijos. Viena raudonplaukė, kita su turbanu ant galvos. Jos pasakė, kad motina mirusi sunkiai, turėjusi kovoti. Kalbėjo užsidegusios, lyg tame mirties patale būtų vykusios varžybos. Uršulė bandė nuvyti gyvenimo dvasią it kokį šėtoną. Pasak to, ką kalbėjo jos dukterys, ji visomis išgalėmis bandė nugalėti mūšyje su gyvenimu. Traukėsi negalėdama rasti ramybės. Vis labiau silpo. Džiova jos nepaleido. Nors išsekinta paskutinės kovos, ji vis dar rodė nekantrą ir irzulį. Atrodė, lyg mirtis smagintųsi versdama tas žiemių spalvos akis jos geisti. Gražiausias kada nors matytas akis. Ir norėjo pati jas užmerkti.

Naktis. Viena Uršulės dukterų lošia kortomis. „Nepykstu, kad ji privertė mane tiek

laukti.“ Nedera priekaištauti motinai, jog ši vilkino numirti. Ji, raudonplaukė duktė, taip bjauriai negalvoja. Nors ir teko palaukti. Kad pagaliau taptų šeimininke. „Nebeturiu įsipareigojimų.“ Niekas negirdi, namai tušti. Juose tik ji, naujoji šeimininkė. Jai patinka kalbėtis. Net jei dažniausia tai – monologas. Kasdien eidavo į tą orią ir varganą vietą lankyti motinos. Šiandieną gali sakyti: ji išrinko tą išties varganą vietą. Naujoji šeimininkė moka pasirūpinti savim, svarbiausia nenukristi, tai yra didžiausias pavojus. Virtuvėje pavojų sąrašas. Kai lošia kortomis, jai negresia pavojai. Kai lošia kortomis, ji negali nukristi ir susilaužyti šlaunikaulio. Dabar, kai tapo visko šeimininkė. Ne visko. Yra ir kita paveldėtoja. Buvusi Johaneso žmona. Ji galvoja tik viena: kad ši negrįžtų, kad jos sesuo niekada nesugrįžtų. Spintos ir kambariai užrakinti. Ji, savininkė, su raktų ryšuliu lyg koks kalėjimo sargas. Būti kalėjimo sargu yra pašaukimas. Ji apeina valdas. Keikia seserį. Toji jaunesnė už ją. Turi daugiau laiko sugrįžti. Pareikalauti, kas jai priklauso. Ji yra tokia pat paveldėtoja. Ir vieną dieną gali pasirodyti namuose. Nes jie yra ir jos namai. Trečioji sesuo iškeliavo – į kapines kalnuose. Dabar pusinė paveldėtoja lošia kortomis. Dėlioja pasiansą.

Lapkritį, mirusiųjų dieną, ji yra laiminga moteris. Nekantriai laukdavo tos dienos. „Einu lankyti savo mirusiųjų“, – sakydavo. Išdidi ir liūdna žingsniuoja ežero pakrante. Nešina chrizantemom. Jos su kaukėmis, galvoja, geltona ir violetine, tamsiai raudona ir juoda, juoda ir jos plaukų spalvos. Galėjo tiesiog nusikirpti plaukų sruogą ir nunešti į kapines. Jos nuotaika puiki. Ji lygindavo chrizantemas su *Tracht*, Johaneso motinos tautiniu kostiumu. Mirusiųjų atminimo dieną chrizantemos yra kapinių *Trachten**.

Ji nebeturi vyro. Jis žaidė tenisą. Ji sakydavo jam, kad nežaistų, nebėgiotų, nesukaistų. Kodėl nelošia kortom, kaip ji? Ir jis buvo nubaustas. Susmuko ant žemės. Net nebuvo taip labai karšta. Puikiai atsimena, pūtė pavasarinis vėjelis. Pakilusi iš lovos pirmiausia ji pasidomi orais. Tą domėjimąsi orais jai įdiegė šeima. Atsimena tą teniso partijos dieną. Tą pavasarinį vėjelį, kurį kartais pajunta. Pagalvoja, jog jis aplanko ją, kad neužmirštų savo vyro. Kodėl turėtų jį užmiršti? Juk tiek nedaug turi ką atsiminti. Atsimena tą vyrą, kuris miegodavo su ja vienoje lovoje beveik nejudėdamas, kad netrukdytų. Kuris paskutinius mėnesius praleido supamojoje kėdėje.

* Tautiniai kostiumai. (Vok.)

Po tos nelemtos teniso partijos. Neleido kėdei judėti. Rankomis įsitvėręs pintų alkūnramsčių. Tame moste buvo sutelktos visos jo jėgos. Kad nesisūpuotų. Beveik negalėjai atlenkti pirštų. Dažnai sukiodavo galvą iš dešinės į kairę, iš kairės į dešinę. Teniso partija dar nesibaigė.

Plaukiame trečią dieną. Iki kelionės pabaigos liko vienuolika dienų. Tarp keleivių yra ir aukštas, stambus *Pfarrer* – pastorius – su žmona. Jis mane pakrikštijo namuose, Šventosios Trejybės vardu. Jis irgi dalyvauja eisenoje ir priklauso gildijai. Pastorius prisipažino Johanesui, kad jam buvo sunku neatsižadėti Dievo. Dievas buvo prieš jį nusiteikęs. Prieš jo pašaukimą. Jis seniai tuo įsitikino. Kantriai kentė dievišką jį priešiškumą, pasireiškiantį pačiomis netinkamiausiomis akimirkomis. Taip pat ir *Proleterkoje*. Kajutėje, su mažyte žmona. Susipažino su ja, kai ji buvo dar vaikas. Dabar ji bijo. Tikinčioji, bijanti savo ganytojo. Kajutėje ji klūpėdavo. Jis pakeldavo ją nuo grindų – svėrė nedaug. Bet ji norėjo likti suklupusi prie lovos. Nenorėjo nusidėti. Susituokėme su Viešpaties pritarimu, sakydavo

pastorius. Viešpats palaimino ir pašventino jų jungtuves. Mažoji žmona negalėjo tuo patikėti. Ir bandė pasidalyti su juo tuo malonumu, kurį jautė klūpėdama ant grindų, o ne lovoje.

Žiūrėjau į Johanesą. Ką jis galvoja? Gal turėjo slaptavietę, į kurią sugrįždavo mintimis. Jis sėdi greta manęs *Proleterkos* valgomajame, bet jo čia nėra. Į ką žvelgia tuščios jo akys? Svarstydavau: kas jį sieja su gyvenimu? Atsiprašau jo, turiu išeiti iš valgomojo. Tvanku. Einu link durų lydima priekaištingų bendrakeleivių žvilgsnių. Johanesas sako, kad galiu elgtis, kaip noriu. Lauke didinga vienatvė. Stebiu bangas. *Proleterka* tarsi neturi tikslo. Plaukia per tuštumą ir tamsą. Prieina vyras iš įgulos. Jis greta manęs. Nepasisuku. Apsimetu nepastebinti jo buvimo. Po akimirkos, kuri man atrodė labai ilga, jis kažką pasako su slavišku akcentu. Kalba apie audrą ir sužeistąjį jūreivį. Buvau jam maloni, tam jūreiviui. Mano žvilgsnis įsmeigtas į bangas. Degu smalsumu. Nežinau, koks jo veidas. Jaučiu jo buvimą. Kai pirmąją dieną lipau trapu, mačiau bent tuziną įdomių vyrų. Dėl įgulos Johanesui liepta mane prižiūrėti. Delsiu. Teškena vanduo. Neturėjau jokios

patirties su antrąja pasaulio puse, ta vyriškąja. Galvoju: turiu būti gudri. Esame du priešai. Jūreivis prisistato. Jo vardas Nikola P. Antrasis kapitono padėjėjas. Iš Dubrovniko. Maždaug tiek apie jį ir žinosiu: amžių – dvidešimt aštuoneri, vardą, laipsnį. Jau keletą minučių tiksliai suvokiu, kas yra trauka. Negalėjau aiškiai matyti jo veido, tačiau pakako to trupučio, ką įžvelgiau šešėlyje. Nebuvo kelio atgal. Nereikėjo kalbėtis. Nė įdėmiai tyrinėti jo išvaizdos.

Kitą žiemą man sukaks šešiolika. Viešbutyje, su Johanesu. Gimtadienio data sutapo su jam priklausiusia žiemos savaite. Kai buvo susižadėjęs, jos šeima sakydavo: „Linksminkitės, būkit laimingi. Gyvenimas jums šypsosi.“ Tokios kalbos erzino Johanesą. Negalėjo jų pakęsti. Taip nutikdavo jiems lankantis jo sužadėtinės šeimoje. Paskui Johanesas eidavo pasivaikščioti, vienas, link ežero. Žingsniuodavo taku, kuris vedė į jo namus. Žiūrėdavo į juos iš lauko. Žiūrėdavo į sodą už tvoros. Brolis dvynys sėdėdavo vežimėlyje, greta – Jakobas ir Ida. Tėvai. Tylėdavo. Tvyrojo sutemos, iš pradžių skaidrios, paskui matinės. Galiausiai beveik nieko. Nejudrūs šešėliai, niūri kiparisų žaluma.

Karininkas palinki labos nakties. Paskubomis nueina. *Proleterką* užgula tamsa. Ji atrodo lyg užmirštas laivas. Be įgulos, be tikslo, vien tamsa, kone apčiuopiama. Tikra ir vienintelė *Proleterkos* vėliava. Nulipu į kajutę. Johanesas miega. Jis nežino apie slepiamą dukters geismą – gimnazistės, kuri trokšta tik šešėlyje išnirusio vyro, taip ir neparodžiusio savo veido.

Septintą ryto *Proleterka* atplaukia į Kretą. Apie nieką daugiau negalvoju, tik apie šešėlyje parimusį kapitono padėjėją. Johanesas jau užlipo į denį. Kajutėje paliko tobulą tvarką. Paklodė sulankstyta. Miego pėdsakai sulankstyti į geometrinę formą. Muilas sausas. Autobusas veža keleivius į Knosą. Šviesa rėžia Johanesui akis. Sėdžiu šalia. Už mūsų – jo draugas. Draugo alsavimas. Jis įrudęs, žvilgus. Vis kartoja: „*Es ist schön*“, gražu. Patenkintas. Prieš atsidurdama sausumoje nepamačiau to kapitono padėjėjo. Nekantrauju grįžti į laivą. Vos palikta, *Proleterka* virsta miražu. Nereikia gręžiotis. Iš sausumos ji atrodo lyg karo liekana, plaukianti aplink laiką.

Johanesui nereikia fotoaparato, pagalvoju. Nė atsiminimų. Jam gana užrašyti kelionės etapus. Laivo vardą. „*18. April: Reise nach Griechenland. Rückkehr: 2. Mai.*“ Balandžio 18 d.: kelionė į Graikiją.

Grįžimas: gegužės 2 d. Jo užrašuose gyvenimas tylus, nesantis. Vardai ir datos. Nieko daugiau. Užrašytas dar labiau nesančio žmogaus, tikslaus savo nebuvime. Toje kelionėje, paskutinėje, į kurią išsiruošė su savo dukterimi, Johanesui neskirtas nė vienas žodis. Nors ji buvo ilgiausias mūsų kartu praleistas laiko tarpas. Ir niekada vėliau nesikalbėjom apie šitą kelionę. Laivu, kuris atrodė be vairo. Tarsi užvaldytas trapių svajonių.

Priešais Knoso rūmus: Johanesas pilka eilute, pilka skrybėlė su juodu kaspinu. Lazda ir tamsūs akiniai. Kišenaitėj baltuoja nosinė. Nepriekaištingai sulaidyta balta marškinių apykaklė. Jis išsekęs. Liūdnas veidas tarp gildijos keleivių veidų. Stebiu jį iš tolo. Johanesas neturi vasarinių drabužių. Keleiviai vilki vasarinius drabužius. Johanesas yra tik liūdnas. Beveik to nepastebi. Tarsi nešiotų savyje kažkokį buką šiaurietišką pašaukimą. Raižios velykinės saulės atstūmimą. Jis sustingęs, nežinau, į ką nukreipęs žvilgsnį. Gildijos ponai klausosi graikės pasakojimo. Kojinės su siūle, juodas rankinukas ant rankos. Baltos pirštinaitės. Johaneso draugas pritariamai linksi Istorijai. Su juo ir fotoaparatas. Tarsi muštų tempą, kaip metronomas.

Turėčiau įdėmiai klausytis moters pasakojimo, sako Johanesas. Stebeilijuosi į jos baltas pirštinaites, kojinių siūles. „*Höre, höre zu*“, – sako Johanesas, klausykis. Nesuprantu žodžių. Protu suvokiu tik tai, ką matau. Žodžių per daug. O šviesa tokia ryški. Ši kelionė Johanesui labai svarbi. Tėvas ir duktė keliauja į Graikiją. Paskutinė ir pirma galimybė būti kartu. Bet mes to nežinom. Gal jis žino. Nežabotas augmenijos vešėjimas. Prabanga ir nuodai. Pavasaris nesąmoningai kelia paniką, glamonėdamas. „*Höre zu*, – pakartoja, – *ich bitte dich*“, prašau. Sako taip, lyg kalbėtų pats sau. Atgręžiame Knoso rūmams nugaras. Grįžtame į laivą. Johanesas išblyškęs. Kaip jaučiatės? „*Danke*“, – atsako, gerai. Tarsi dėkotų tam blyškuliui. Nulipa į kajutę persirengti. Turėčiau jam padėti. Bet mano akys ieško to kapitono padėjėjo. Nuo praėjusios nakties permąsčiau daugybę neapykantos variantų tam vyrui, kuris mane traukė ir kurio nepažinojau.

Plaukiame ketvirtą dieną. Mudu su Johanesu sėdamės už įprasto stalo valgomojo kampe. Įeiname paskutiniai. Johanesas norėtų ateiti anksčiau. Prašau palaukti. Dairausi kapitono padėjėjo. Jo nėra. Mano tėvo

draugas jau sėdi su savo žmona. Sakytum, nuo seno. Taip pat ir pastorius su savo žmona. Iškilus žingsniuodavo gildijos eisenoje. Griežtas ir jausmingas. Ant stalo puokštelė gėlių. Trapi. Ko gero, joms nepatinka laivo sūpavimas. Gal ir nupjautos gėlės norėtų būti vazoje, ant tvirtos žemės.

Žiūriu į Johanesą. Iš kur tas šaltis, besismelkiantis į jo akis? Svarstau apie tai, tuo tarpu per salę eina moteris. Gana patraukli. Ji buvo kita. Kita *Proleterkos* keleivė. Taip ir nesužinojau, kas ji. Plaukė viena. Vadinau ją „trisdešimtmete moterim". Per daili, kad priklausytų gildijai. Kitokia išvaizda. Jos elgesyje yra kažkas nevaržomo. Pasitiki savim. Ji atmeta nesėkmę, pagalvoju. Eina link kapitono stalo. Kasdien prie jo stalo vakarieniauja koks nors garbės svečias. Paslaptingoji moteris atsisėda. Paskleidžia salėje savo kerus. Stebiu ją. Noriu išsiaiškinti jos pozicijas. Mes varžovės. Dvi moterys *Proleterkoje*. Ji nekreipia į mane jokio dėmesio. Nelaiko varžove. Tiesą pasakius, visai manęs nepaiso. Tačiau jos grožį trikdo kažkoks mažytis įdagas. Trumpalaikė neviltis. Manęs nedomina jos praeitis. Svarbi tik ši akimirka, tik dabartis *Proleterkoje*. Jos, mano praeitis yra nesvarbios. Dvi moterys ir įgula. Niekas nepasakoja

savo gyvenimo, tam nėra laiko. Gyvenimas prasidėjo tą akimirką, kai užlipom į denį. *Proleterka* yra pradžia.

Stebiu juos nuo mūsų stalo kampe. Kapitono akys skaisčiai žydros, kibirkščiuoja ironija. Jis puikiai kalba daugeliu kalbų. Bandau sugauti jo tyrą, nepermaldaujamą žvilgsnį. Matau, kaip meiliai jis palinksta prie ponių. Kurios niekada nematė nieko panašaus. Jis atrodo *grand seigneur**. Dalijo savo malones su prastai paslėptu nuoboduliu. Iškart pamaniau: tas vyras mus visus niekina. Mus, kurie išsinuomojo jo laivą. O gal tiesiog nemėgo mūsų, šiaip, kaip žmonių giminės. „Kapitonas yra *charmant***“, – kalbėjo gildijos nariai. Visi slavai yra *charmant*, kitaip tariant, visi jie apsimetėliai. Taria vokiškai. Pabrėždami *t*. Kapitonas klausosi laikinųjų laivo šeimininkų ir tarytum galvoja: „Vėl jie.“ Vėl jie prie jo stalo. Dviejų tautų, dviejų kariuomenių sąjunga. Gildijos nariai sumokėjo, išsinuomojo *Proleterką* ir nori iki galo pasinaudoti visomis paslaugomis. Yra sutartis. Dvi savaites jugoslavai privalo gražiai elgtis su tąja tauta. Gal laivo įgula nenorėjo apie mus nė girdėti.

* Didikas. (Pranc.)

** Žavus. (Pranc.)

Ta nepriklausomybė buvo akivaizdi kiekvienam. Įgulos vyrai turėjo kažką ekscentriško, keisto, kaip tie, kurie pratę dreifuoti. Plaukiant kartais pasidingodavo, kad *Proleterką* valdo vaiduoklis. Paprasčiausia bauginanti inercija.

Sutemų metas. Nikolos pamaina budėti. Johanesas kajutėje. Vis labiau išblyškęs. Žinau, kad galiu daryti, ką noriu. Netgi jį nužudyti. Arba nusižudyti. Mūsų šeimoje daug savižudžių. Pretendentų į savižudžius. Tais retais kartais, kai giminės kokia nors proga susieidavo pabūti kartu, nors ir trumpai, pagrindinė tema – vienintelė, bent kiek domindavusi kiekvieną iš mūsų, – buvo savižudybė. Nepavykę bandymai nusižudyti. Viskam kitam – mandagus abejingumas. Giminėms neįdomu kalbėtis apie ką nors kito. „Gyvenimo gijos savanoriško nutraukimo" tema visada domindavo labiau už kalbas apie pinigus, palikimus, ligas. Net laidotuvės buvo nesvarbios. Nors suteikdavo progą susitikti. Retai praleisdavom šeimos narių laidotuves. Dažniausiai jos vykdavo turistinėse vietose. Žaviose vietose. Prie ežero.

Neretai per gedulingus pietus kas nors papasakodavo apie savo nepavykusį bandymą nusižudyti. Daugelis jų gyveno labai ilgai.

Vienam iš mūsų pavyko įvykdyti savo ketinimą. Jau daugelį metų nė vienam iš šeimos nesisekė sėkmingai nusižudyti. Mūsų giminaitis grįžo gyventi į kaimą. Į savo vaikystės vietas. Iškart pagalvojome, kad tos apylinkės gal mylėjo vaiką, bet ne sugrįžusį senį. Jo vaikystės vietos sukilo prieš jį. Aplink jo namus gamtovaizdis tapo lyg matinis. Tarsi toliai laukų gale, takelio gale, sausų medžių eilės gale būtų dumblas ir dulkės. Gamta santūriai grąžino jam žvilgsnį žmogaus, kuris vėliau nusižudė. Jo namas stovėjo ramioje, tylioje vietoje. Vaikystės vietų, kur norėjo praleisti paskutinius savo gyvenimo metus, ramybė. Johanesui nekilo tokia mintis. Jis negalvojo apie paskutinius metus. Nuo tada, kai liko vienas, Johanesas retai išvykdavo iš miesto su ežeru, gildijomis, viešbučiu. Niekada negalvojo kur nors sugrįžti.

Dėl savo didžiulio ir gal perdėto domėjimosi savižudybėmis norėjome išgirsti, kaip viskas klostėsi. Nė vienas iš giminių neatsisakė atvykti su juo atsisveikinti. Pažvelgti jam į veidą. Sako, tas vyras laukė lygiai dvyliktos, kai varpinės dūžiai užgožia bet

kokį kitą garsą. Žiūrėjo į veidrodį. Taikėsi į smilkinį. Paleido šūvį iš revolverio. Pro langą matė bažnyčią ir savo gimtąjį kaimą. Valandų dūžiai susiliejo su revolverio šūviu. Taigi niekas negirdėjo.

Buvo vasara. Kaitri vasara. Karštis degino medžius ir tylą. Įeiname į giminaičio namus. Jį paguldė ant stalo, prie lango. Pro langą nė mažiausio vėjo dvelksmo. Sustojame aplink jį. Trapios, liaunos, su perlų vėriniu ant kaklo buvusios Johaneso žmonos žvilgsnis sutrikęs, jos pirštai glosto giminaičiui ranką. Kas buvo tas savižudžiui rodomas švelnumas? „Ji artėja prie skausmo." Dar niekada nemačiau jos taip susijaudinusios, pagalvojau, kad giminaičio veide ji ieško kažko, ką bandome įžvelgti, kai jau yra per vėlu. „Per vėlu", – būčiau norėjusi jai pasakyti.

Kadangi jis buvo tikintis, reikėjo kunigo. Kunigas iškart atsisakė laikyti gedulingas mišias bažnyčioje. Jo vyresnybė neleidžia įnešti į bažnyčią karsto religinėms apeigoms. Kunigas sutiko ateiti į namus. Palaimina palaikus. Abitas nešvarus. Riebalų dėmės ant abito. Tikriausiai dėl kaitros, tas siaubingas karštis jam lipte lipo prie kūno. Veidas išpiltas prakaito. Jis troško tik vieno – išeiti iš tų namų. Kaip ir

visi mes, išskyrus buvusią Johaneso žmoną.

Šeima kaito, tačiau atrodė nepriekaištingai. Buvome pasiruošę pragariškam vasaros dienos karščiui kaime. Visų akys sausos. Kone užsisvajoję prie giminaičio, kurį reikėtų kuo greičiau uždengti. Skraidė musės. Dangus vis labiau traukėsi. Buvo patiekta arbata su sausainiais. Geriame arbatą sustoję aplink giminaitį, kuris nežino, kad Katalikų bažnyčia jį atstūmė. Smerkiu religijas be atjautos savižudžiams. Smerkiu tuos, kurie smerkia. Smerkiu žodį nusidėjėlis. Žodžius, kurstančius kerštą. Neleisdama atlikti religinių apeigų, Bažnyčia baudė ir mus. Baudė mūsų giminaičio savižudybę. Ir visi pasijutom savižudžiais, kuriems nepavyko nusižudyti. Visada, iš kartos į kartą, toks buvo mūsų pašaukimas.

Tai net neatrodė kaip savižudybė. Skylė buvo mažytė, ją dengė plaukai. Tuose namuose viskas darėsi nereikšminga. Buvusi Johaneso žmona dėkoja kaimo kunigui. Netikėtai atsisakymas palaiminti bažnyčioje virsta dovana. Atsisakymas laikyti už giminaitį gedulingas pamaldas buvo Bažnyčios dovana. Užteko skubraus peržegnojimo, smilkalų regimybės, lotynų kalbos, maldų murmesio. Gana. Dėkojame. Dosniai plūsta mūsų perdėtos padėkos. Dabar kunigas yra

pagerbtasis, garbės svečias, mūsų gelbėtojas. Nebūtume pakėlę kitokių apeigų. Yra tokia akimirka, ilga akimirka, per kurią viskas tampa beprasmiška. Viskas praranda pagrindą. Tampa nebesvarbu. Dabar jau pašventintas kunigo abitas žengia eisenos priekyje. Lyg plūduriuotų karštyje. Būrelis žmonių skuba per dulkes ir kaitrą. Augmenija sunykusi. Nuskusta. Lyg apipurkšta rūgštim.

Kalbėta, keletą dienų prieš savižudybę tas giminaitis šaudė paukščius. Mankštinosi. Niekada anksčiau to nedarydavo. Turėjo įvairių medžioklio švarkų. Eidavo pasivaikščioti apsivilkęs medžioklio švarką, bet nešaudydavo. Jo šunys nemėgo šūvių trenksmo. Žinoma, visai kas kita taikytis aukštyn, į dangų, nei prieš veidrodį. Į kairįjį smilkinį.

Jis mankštinosi pašaudamas vieną kitą paukštelį. Dabar keletas tupi ant jo palangės. Kai jį nešė lauk, jų ten buvo daugybė.

Prašau Johaneso atleisti. Turiu išeiti iš valgomojo. Pastorius glosto žmonai ranką, lyg norėdamas nuraminti. Stipri, ilga, kaulėta plaštaka ir lėlės ranka. Galvoju apie kažką kūniško ir siautulingo. Visą kelionę pastorius neištarė man nė žodžio. Jo žmona sėdi ant kėdės kraštelio, kojomis neliečia grindų. Kai ateis jų eilė, pastorius laikys gedulingas pamaldas už kiekvieną gildijos keleivį.

Jūreivis atneša man vakarienę. Taip sutvarkė Nikola. Kas vakarą valgau denyje. Prašau Johaneso atleisti. Po *hors-d'oeuvre**. Juk viešbutyje jis vis tiek visada valgo vienas. Išskyrus, kai yra pakviestas pas savo geriausią draugą. Ar pas ką nors iš gildijos. Jam atneša maistą be stalo įrankių ir taurių. Jis naudoja savo krištolines taures ir

* Užkandžiai. (Pranc.)

sidabrinius įrankius. Vaisiai atkeliauja iš krautuvės Banhofštrasėje. Du obuoliai. Viena kriaušė. Kartoninėje dėžutėje. Jo maistas kuklus. Jis ryja įvairias tabletes. Stalas mažytis, apskritas. Tik vienam žmogui. Viešbučio kambaryje tvarka skurdi. Nieko asmeniško. Nieko, kas išskirtų tą kambarį. Tik numeris.

Po daugelio metų pamačiau nuotraukas to, kas jam kadaise priklausė. Taip pat ir fabriko. Daugiau nei prieš šimtą metų Johanas Jakobas, jo protėvis, įkūrė audinių fabriką vietovėje, kuri vadinosi Raudonasis Liūdesys. Per kaimą tekėjo upė, saulėlydžio valandą ji suliepsnodavo. Tą valandą skambėdavo varpai. Nė vienas tikintysis neužeidavo į bažnyčią. Bijodavo pereiti tiltą. Tačiau varpai nesiliaudavo skambėję, kvietę. Atrodė, skanduoja gyventojų vardus. Johano Jakobo vardą. Tai jis padovanojo tuos varpus. Dūžiai skambėdavo įnirtingai, iškalbingai. Čaižydamas tylą šuoliuoja pamokslas, lyg lėktų medžioti sielų. Tarsi rėktų Johano Jakobo palikuonių vardus. Johaneso motina sakydavo, jog toji vieta negalėjo būti pavadinta kitaip nei Raudonasis Liūdesys. Ta vieta sukrovė jiems turtus. Ir juos atsiėmė. Varpų virves tampė piktoji dvasia. Johaneso brolio dvynio liga sutapo

su šeimos turtų praradimu. Johanesas visada žvelgė į tą praradimą savo šaltomis akimis. Brolis dvynys tuo tarpu nesikėlė iš vežimėlio. Sunkiai pajėgė pažvelgti į dangų. Net išlaikyti nenuleistus akių vokus. Sėdėjo į kažką įsižiūrėjęs. Tarsi ten būtų pabaigos taškas. Vis labiau silpo, nebepastebėdamas metų laikų kaitos. Palenkdavo galvą. Dabar jis lydėjo mus kelionėje jūra. Kad pamatytų, kaip Johaneso duktė, priešingai jiems, trokšta gyventi. Miręs brolis dvynys plaukia taip pat, kaip plaukiame mes. Hade anemometras abejingai suka savo pusrutulius.

Antrasis Johaneso dukters susitikimas su kapitono padėjėju. Pokalbis nepasistūmėjo. Mergaitė nuseka kapitono padėjėją į jo kajutę. Ji maža. Lova, stalas, dvi kėdės. Jie sėdasi ant žemos lovos. Mergaitės drabužiai ant grindų, lengva krūvelė. Ji rimtai šypsosi. Kapitono padėjėjas dar su uniforma. Johaneso duktė matė tokią pat sceną filme. Koks kitas kadras? Jai nereikia švelnumo. Kapitono padėjėjas tarsi nuspėja jos norus. Grubiai prisispaudžia. Kiekvienas mostas kupinas prievartos. Kiekviena glamonė. Staiga mergaitė pasijunta išsekusi. Daugiau nenori. Perpus iliuminatoriaus pradeda aušti. Ji dar turi jėgų atsistoti, paimti savo drabužius ir išbėgti lauk. Grįžta

į Johaneso kajutę. Praleidžia trumpą naktį. Trumpi slogučiai. Kitą dieną atrodo pavargusi. Kitą dieną išvyka į sausumą.

Kalendoriuje vietos yra dienos. Išvykos į sausumą žymi laiką. Šiandien programoje Santorinas. Vulkaninės kilmės sala nepažymėta dalyvių programoje. Laivas ir jo kapitonas paskutinę akimirką nutarė čia sustoti. Įgula džiugiai išlaipino mus „neįrašytoje“ vietoje. Sėdamės ant mulų. Lėtai. Vorele. Prieš mane trisdešimtmetė moteris. Moja kažkam *Proleterkoje*. Neįžiūriu, kam. Ji apsirengusi kolonijiniais šortais, šilkiniais marškinėliais, su didele skrybėle žydru kaspinu. Jos kojos elegantiškai sudėtos ant mulo nugaros, tarsi sėdėtų ant bedugnės krašto. O toji bedugnė ja žavisi. Du žodžiai lydi mane lyg priedainis: „gyventi“ ir „patirtis“. Kad papasakotume apie pasaulį ir jį pakeistume, įsivaizduojame žodžius. Tie du žodžiai turi įvykti. Smagu mąstyti ant mulo nugaros. Prajojame vienuolyną. Kiek laiko *Proleterka* man skirs patirčiai? Čia ji vadovauja.

Johanesui sunku užsėsti ant mulo. Niekada nemačiau jo bėgančio. Gal būčiau pasijutusi nepatogiai turėdama tėvą, kuris bėgioja. Jis žiūrėdavo, kaip aš bėgioju. Laukdavo manęs po slidinėjimo pamokų,

pasirėmęs lazda. Lydėdavo mane į čiuožyklą, kai eidavau čiuožti. Jis, tas, kuris negalėjo slidinėti, čiuožti, bėgti, buvo mano nejudrusis palydovas. Mane patikėdavo jam dalį vasaros ir žiemos atostogų. Per mokslo metus būdavau patikėta kitiems. Šešerių metų, tą vienintelį kartą, laimėjau slidinėjimo varžybas. Septynerių jau slidinėjau prasčiau. Viską, ko negalėjo daryti pats, jis vertė daryti dukterį. Taip pat ir žaisti tenisą. Laukdavo manęs po varžybų. Pasirėmęs lazda. Kai mano ugdymas baigėsi, lioviausi slidinėti, čiuožti, žaisti tenisą.

Nuo Santorino salos aukštumų žvelgiu į gamtovaizdį. Į stačiai jūron smingantį skardį. Tolumoje, lyg užplaukusi ant seklumos, *Proleterka*. Snaudžianti užgesusiuose vulkanų sapnuose. Klajojanti ir nejudri. Po pietų grįžtame į laivą.

Įsakmus balsas kviečia kapitono padėjėją. Aidi įsakymas. Saulė vėluoja nusileisti. Norėtųsi maldauti dangų užtemti. Diena nenori baigtis. Kapitonas vėl kviečia. „Jis kajutėje, – sakau. Ir pridurių: – Ne vienas.“ Kapitonas apsimeta neišgirdęs. Juokaudamas švelniai taria: „Pavyduolė.“ Ir atgręžia man nugarą. Iškart suprantu padariusi nedovanotiną klaidą. Reikėjo patylėti. Stebėjau tą kitą, kitą moterį. Negalėjau

nepranešti kapitonui. Kad žinau viską, kas vyksta *Proleterkoje*, mano laive. Pranešiau jam, kad moteris jo nepasirinko. Tik tiek. Ji buvo pirmojo padėjėjo kajutėj.

Profesoriaus Z. sūnus stovi su taure rankoje ir tarsi kalbasi su bangomis. Jo apskritos, išsprogusios akys įsmeigtos į jūrą. Tėvai nepasiėmė į kruizą vaikų. Tik mano tėvas ir profesorius Z., kuris yra visų *Proleterkos* keleivių gydytojas. Johaneso ir mano. Paskiepijo mane nuo raupų. Sūnus persirengė, rožiniai marškiniai. Matyti krūtinė – glotni, su švelniais šviesiais gyvaplaukiais. Išsikvėpinęs, dvelkia dezinfekuojančiu skysčiu. Bučiuoja man ranką. Sunkiai atsidūsta. Yra nusivylęs kelione, taria jo silpnas balsas. Prieš pasakydamas kodėl, akimirką susikaupia. Taip, gultas per trumpas, daugiau nebeištvers. Jis nenori būti daktaras. Studijuoja mediciną, trečiame kurse. Jam nerūpi žmogaus kūno sveikata. Nerūpi ligos. Kaskart, kai jo tėvas ką nors pagydo, pasijunta nejaukiai. Laive visi yra jo tėvo pacientai. Pasaulis – tai amžina liga. Kaip ir, leido suprasti, lytinio pobūdžio dalykai. „Kokie dalykai?“ – klausiu. Jis sutrinka. Galėtų kirsti lažybų, kad ir ant mano rankos yra nedidelis randas. „Jie tiki esantys saugūs.“ Dėl to nedidelio

rando. Jo balsas lėtas, nosinis, monotoniškas.

Narbe, nesiliauja kartojęs, randas. „Tu nesupranti“, – sako. Kodėl tada studijuoja mediciną? Nes neturi valios. Jis gyvas dėl valios stokos. Visiškai atsidavė priešui, savo tėvui. Jis – vienatinis sūnus. Jame slypi iš jo tėvų santuokos negimę vaikai. Jie norėjo turėti daugiau vaikų, bent tris. Tėvų troškimai atėmė jam valią. Tam tikra prasme negimusieji atėmė jam norą gyventi. Dėl kelionės pasakė: „Ačiū, ne.“ Ir atsidūrė laive. Teigimas ir neigimas jam neturi prasmės. Jo motina, daktaro žmona, mano praradusi du vaikus. Negimusieji verčia jį studijuoti mediciną. Jie pritaria jo tėvui. Dabar jo motina yra ligoninėje grotuotais langais. Nori išeiti. Už langų nuostabi pieva. Ji mato juos žaidžiančius. Mažyčiu kamuoliuku. Vaikų regėjimas, matyt, įstabus, jie įžvelgia tai, ko nėra. Tuo yra panašūs į savo motiną. Motina lošia kortomis. Jie sukčiauja. Motina pyksta. Motina nemėgsta pralošti. Užsipuola juos. Jie ieško pinigų juodos odos piniginėje. Piniginė tuščia. Rausiasi motinos rankinėje. Ji meldžia jų. Jie neturėtų imti jos pinigų. Gaus juos. Gaus juos natūraliai, testamentu. Jiems nereikia sukčiauti. O kol kas mėnesių mėnesius rašo testamentus. Vaikai patenkinti. Paima prirašytus lapus

ir nešasi lauk, į pievą. Ji žvelgia į juos pro grotas. Jie pakerėti skaito jų naudai surašytus testamentus.

Nejaugi tėvas nieko nepastebi? Ar Johanesas nepastebi *unverschämt*, begėdiško, dukters elgesio? Mes valgomajame. Geriausias Johaneso draugas užjaučiamai žiūri į stalą kampe. Apleistąjį stalą. Johanesas mąslus, abejingas. Bando man kažką pasakyti, turėčiau likti prie stalo. Jo balsas tuoj pat nutyla. Be įsitikinimo. Daryk, ką nori, byloja jo šviesios ligotos akys. Salė siūbuoja. Padavėjai atneša *hors-d'oeuvre*. Ir jiems jau įgriso gildijos keleiviai. Grakščiai atsistoju, atsiprašau. Valgomojo salė yra kalėjimas.

Nikola jėga įstumia mane į kajutę. Mūsų neturi matyti. Kapitonas gali žinoti, bet negali mūsų matyti. Jis užrakina duris. Lovoje jis irgi šiurkštus. Nusprendžiau: darysime viską. Noriu vis daugiau. Mokykloje su savo drauge Sebastian (taip liepdavo save vadinti) kalbėdavomės apie seksą. Ji norėjo sekso su nepažįstamaisiais. „Pirmykščiu" būdu, sakydavo juokdamasi. Be pokalbių. Jai šešiolika. Ji patyrusi. Pasakodavo man ir provokuodavo. Dabar, lovoje su kapitono padėjėju, galvoju apie savo draugę. Apie jos erotišką, laukinę prigimtį. Liesa, trumpais

plaukais. Sprandas glotnus, atviras. Dėmesinga. Įsitempusi lyg styga. Sakydavo norinti bet kokia kaina patirti fizinį malonumą. Nieko daugiau nėra. Aplink mus nieko daugiau nėra, kalbėdavo. Mokymą laikė kenksmingu. Nieko kito neveikiame, tik mokomės, nuo ryto iki vakaro, tai lyg nesibaigiantis sapnas. Dabar Sebastian turėtų į mus žiūrėti. Elgiausi taip, lyg ji būtų čia. Stebėtų mus. Nematoma būtybė kajutėje. Jos akyse šypsnys. „Pagaliau ir tu“, – būtų pasakiusi. Taip, pagaliau ir aš.

Nikola mokėjo paimti ir mano mintis. Galvoje tuštuma. Jis kažką šnabžda. Nesuprantu. „*Ja te ljubim*“, myliu tave, vos girdimai sakau jo kalba. Jaučiuosi pavargusi. Kai esame pavargę, norime tęsti tarsi iki susinaikinimo. Visiško atsidavimo. „Pakaks“, – sako itališkai. Jo balsas perlieja mane lyg rimbu. „Renkis.“ Lyg įžeidimas. „Pakaks.“ Meta man drabužius. Dar yra laiko. Jo pamaina budėti prasideda po valandos. Nuo ketvirtos iki aštuntos ryto. Ištrenkia mane lauk.

Programoje parašyta: „*Rhodos*, *Delos*, *Mykonos*“. Trys dienos sausumoje. Rodo salą lankysime pėsčiomis, nuo aštuonių ryto iki vidudienio. Apeisime viską, kas numatyta programoje. Riterių ligoninę, Riterių gatvę, pilį, mūrus... Viskas yra programoje. Johanesas pavargęs. Jis negali tiek vaikščioti. Saulė smelkiasi jam į sielą, į ligotą širdį, į išblukusias, kartų išbalintas akis. Smelkiasi į jo atsiminimus. Į praeitį, degindama. Galvoju apie Nikolą, bet negaliu įtemptai negalvoti ir apie savo tėvą. Vaiduoklį greta manęs. Pietums grįžtame į laivą. Šešėliai valgomajame. Užtraukiu užuolaidas prie mūsų staliuko. Johanesą vargina šviesa. Mane taip pat. Gal sergam ta pačia liga? Mano akys irgi išbluks. Mūsų akys ne tokios stiprios kaip jo žmonos, mano motinos. Kaip prieš ją buvusių moterų kartų. Jos

visos buvo tamsiomis akimis. Net kai šios būdavo žydros ar žalios.

Aš tik žiūriu. Bet nežinau, kur žiūri Johanesas. Nesuprantu, iš kur jis ateina. Iš apleisto fabriko? Iš viešbučio kambario? Vis dėlto mudu su tėvu esam susieti, lyg tokia būtų buvusi aukštesnė, ne šios žemės valia. Vaikystėje klausdavau: *„Sind Sie mein Vater?“*, ar jūs mano tėvas? Sakydavau: *„Herr Johannes, ich bin Ihre Tochter“*, aš esu jūsų duktė. Teisiškai priklausiau jam. Keturiolika dienų palaikydavau jam draugiją. Kelios dienos žiemą, kelios dienos vasarą. Dabar, išimtinai, sulaužant taisykles, pavasarį. Pavasaris jam kenkia. Taip pat ir gamta.

Proleterkoje tuščios sąstingio akimirkos. Pasivaikščiojimo po griuvėsius pasekmės. Irzlus nepakantumas, užvaldantis keleivius po apsilankymo sausumoje. Keleiviai neseniai grįžo į laivą. Bežadžiai, išsekę. Tos išvykos išsiurbė jų gyvybinę energiją. Įgula iškart tai pajunta. Ir išstumdo po kajutes. Prievarta. Kol atgaus jėgas. Regis, kiekvienas kelionės tarpsnis žaloja gildijos ponus. Griuvėsiai, šventovės, akmenys ir žolė gali padaryti žalos. *Proleterka* irgi galėtų sužeisti savo keleivius.

Praeina stambus trečiasis kapitono padėjėjas. Eina linguodamas lyg per audrą. Johaneso duktė nuseka jį į kajutę. Jis liepia jai nusirengti. Liepia daryti tai, ką ji daro su Nikola. Be išsisukinėjimų. Duktė pagalvoja, jog tai – patirties dalis. Nusirengia ir daro tai, ką daro su Nikola. Ją glosto grubūs kapitono padėjėjo pirštai. Žvynai. Jis šiurkštus, kaip ir Nikola. Ji jaučiasi, lyg būtų ištraukta burtais. Įgula traukia dėl jos burtus. Pasišlykštėjimas jai teikia malonumą. Man nepatinka, man nepatinka, galvoja. Tačiau vis tiek tai daro. Jai liko mažai laiko. *Proleterka* yra patirties vieta. Baigiantis kelionei ji privalo žinoti viską. Pasibaigus kelionei Johaneso duktė galės pasakyti: daugiau niekada, niekada. Daugiau niekada jokių patirčių. „Noriu eiti", – sako. Jis meta jai drabužius. „Prašau." Juokiasi. Parodo duris.

Įplaukiam į Bosforo sąsiaurį. Kelionė baigiasi. Liko trys naktys. Trys vakarai valgomajame. Du sustojimai. Stambule ir Atėnuose. *Proleterka* dar palieka man laiko pažinti Johanesą. Tai paskutinė galimybė ką nors sužinoti apie savo tėvą. Suprasti, koks yra mano tėvas. O aš jo šalinuos. Jis sėdi denyje kartu su kitais. Tamsūs akiniai. Tamsi eilutė. Kaip visada. Norėčiau prieiti ir pa-

prašyti, kad pasitrauktų į nuošalesnę vietą. Jo draugas, geriausias jo draugas, garsiai kalba. Juokiasi. Greta jo žmona, nelaimės pranašas. Žiūriu į Johanesą ir baiminuosi dėl jo gyvybės. Vengiu jo. Galiu žiūrėti į jį iš tolo. Iš tolo apmąstyti jo buvimą. Neturėsiu kitų progų pažinti savo tėvą. Vengiu žinoti, lyg tai būtų vienintelis būdas sužinoti. Stebiu jį. Kartu su gildijos keleiviais. Kartu su jo draugu. Jie draugauja nuo tada, kai buvo paaugliai, studentai. Jau tada drauge keliaudavo laivais. Po ežerus. Po gamtą. Draugas šypsosi. Įrudęs net žiemą.

Johanesas nesišypso. Jo šeima dar nebuvo praradusi turtų. Tačiau jis nė nešypteli. Jo veido išraiška visada vienoda – liūdna, atsieta. Johanesui dvidešimt. Brolis dvynys dar sveikas. Dideli tėvų namai vietovėje, pavadintoje Raudonasis Liūdesys, atrodo romiai negyvenami. Netoliese fabrikas su kaminu. Pase parašyta, kad jo motinos akys geltonos. Po kelerių metų sūnaus pase atsiras įrašas: „Ypatingos žymės: ligonis."

Ligonis, motina geltonomis akimis, jos vyras – audinių fabriko savininkas: niekada neteko jų sutikti. Tačiau turiu jų dokumentus ir portretus. Žinau viską, ką reikia žinoti. Dokumentai užrakinti ilgo ir siauro rašomojo stalo su žalia oda dengtu stalviršiu

stalčiuje. Bet kurią akimirką galiu tą stalčių atrakinti ir patikrinti. Jie guli vienas ant kito. Apačioje audinių fabriko savininkas, per vidurį motina, viršuje ligonis brolis dvynys. Nežinau, kaip tie dokumentai pateko man. Puikiai išsilaikę, tarsi nauji. Nenutrinti kaip tie, kuriuos nuolat čiupinėja, varto tarp pirštų. Kiekviename jų yra nuotrauka. Nežiūriu į ligonio nuotrauką. Negaliu žiūrėti. Jei pasižiūriu – liečiu savo veidą, savo veido bruožus.

Motinos akys nušvinta tamsoje. Ji su juoda liemene, baltos klostės iškrakmolytos, daugybė baltų, plonų, kone permatomų raukšlelių. Jos tautinis kostiumas, kepuraitė su mezginiais – beveik viskas baigia išnykti. Sklaidosi. Geltonos akys – ne. Jos yra perspėjimas. Moters heraldinis ženklas. Jų geltonis neturi nieko bendro su saule. Tai – šiaurietiškas geltonis. Geltonis po audros. Spalva, kuri lieka nurimus dangui ir debesims. Paliekantiems tarsi šliūžę, savo įniršio atminimą. Geltonis su žaliais ruožais. Nuotrauka ištrynė spalvą, ją atgaivina tik žodis. Ji, uždaryta dokumente, iškviesta spalvos vardo.

Mirusiųjų dokumentai. Rašomasis stalas ilgas, tarsi stalas refektoriume. Su rašalo dėmėmis. Pirštų atspaudais. Jie trys sėdi savo vietose. Moteris geltonomis akimis,

audinių fabriko savininkas, sergantis sūnus. Ligonis. Taip parašyta dokumentuose. Jie paliko tėvų namus vietovėje, pavadintoje Raudonasis Liūdesys. Paliko ir namus pietuose, nes šie buvo parduoti. Taip pat ir baldai, iš varžytinių. Ligoniui vežimėlyje nebėra kliūčių. Jis važinėja po tuščius kambarius. Užsispyrė lakstyti vežimėliu liesdamas sienas. Apsvaigęs vežimėlis, be stabdžių. Nieko nebėra. Dar liko pietų saulė. Ji smelkiasi pro sodą. Kažkas pašaukia. Be balso. Jiems lieka tik ši paskutinė buveinė – mano rašomasis stalas.

Su ta šeima neturiu jokių ryšių. Esu palikuonė be ryšių. Dokumentai patvirtina Johaneso tėvų egzistavimą. Ir ligonio. Pasuose įrašytos detalės, kelionių antspaudai. Juodame aplanke su etikete centre – fabriko istorija. Įkurtas devyniolikto amžiaus viduryje. Audinių fabrikas tam tikra prasme irgi priklauso man. Visada mėgau liesti audinius. Yra audinių, kurie atstumia. Mes turime fabriko dokumentus – jie trys ir aš. Daug laiko praleidžiu vietovėje, pavadintoje Raudonasis Liūdesys. Girdžiu lojant šunis. Mums priklauso tai, ko neturime.

„*Du wirst diese Reise mit deinem Vater nicht vergessen.*“ Tu neužmirši šios kelionės

su savo tėvu. Taip Delfuose, priešais šventyklą, kalbėjo mano tėvo draugas. Johaneso duktė privalo neužmiršti šios kelionės su savo tėvu. Kai apžiūrinėju griuvėsius, jo balsas ragina mane neužmiršti šitos kelionės. Vos išlipame į sausumą, tas balsas mane persekioja. Įtaigus balsas. Kiekviename sustojime, prie kiekvieno akmens Johaneso draugas man primena, jog turiu prisiminti. Jo žmonos akys spindi. Gal ji galvoja, kad Johaneso duktė privalo prisiminti kažką, ką yra beprarandanti. Mintis, kurią duktė privalo išpirkti. Vaikštau tarp griuvėsių ir bandau prisiminti. Bet tik sugrįžta praėjusi naktis. Johaneso draugas juokiasi. Akys gudrios, primerktos. Augmenija apsipylusi žiedais, laukai liepsnoja prabanga, bet jau netrukus nudžius. Pavirs stagarais. Atėnuose, akropolyje, Johaneso draugas prieina su fotoaparatu. „*Du wirst diese Reise mit deinem Vater nicht vergessen.*“ Įsimenu jo nufotografuotą akropolį.

Praėjusią naktį Nikola pasakė: „Pakaks.“ Pakaks. Johaneso duktė vis dar girdi tuos žodžius. Kai jis, kapitono padėjėjas, ją atstūmė. Pusinė meilužė. Meilužė ne iki galo.

Akropolis išvargino Johanesą. Kadangi privalau neužmiršti, žiūriu į jį. Atsainiai įsmeigęs žvilgsnį į griuvėsius. Pavasaris, o

jis apsirengęs, lyg netrukus turėtų pasnigti. Pasirėmęs lazda. Ta pačia lazda, kurią naudoja per trumpas žiemos atostogas. Jo blyškios akys slenka nuo akmens prie akmens. Ką Johanesas mato? Esu beveik tikra, kad žiūrėdamas jis neprisimena.

Kelionės pabaigoje keleiviai nebejautė vieni kitiems jokio prielankumo. Jų veidų išraiškos tarsi pasikeitė. Juos įtraukė keistas svaigulys, pirmykštis kovinis polėkis priveikti savo draugus. Pastorius irgi tapo neramus. Jis sukiojosi paniuręs, ieškojo jūroje paskendusių pamokslų. Visi įtarė, jog kelionės pabaigoje gali nutikti kažkas siaubingo.

Johanesas liko nuošaly nuo tų aistrų. Beveik nuošaly pats nuo savęs. Būtent tuomet sutarimo žvilgsnis akimirkai suartino Johanesą su kapitonu. Tarsi jie priklausytų tai pačiai brolijai. Johaneso duktė pastebėjo tą žvilgsnį. Ir pirmąkart pajuto kažką panašaus į džiaugsmą, lyg būtų laimėjusi kovą. Kažką panašaus į pasididžiavimą.

Keleiviai, nuožmūs ir nuolankūs, pasiruošę palikti laivą. Venecija. Kelionės pabaiga. Programoje parašyta: *Auflösung*. Tai reiškia ir „išnykimas, mirtis“. Kapitonas atsisveikina su jais trapo viršuje. Jo šaltose

žydrose akyse džiugesys. Pagaliau jie išeina. Johanesas lėtai nulipa trapu. Už jo duktė. Mes paskutiniai. Neturime bagažo. Toks įspūdis, lyg nieko neturėtume. *Proleterka* atrodo apleista. Kone pakeitė veidą. Tapo juodesnė, labiau metalinė. Dreifavo stovėdama vietoje. Kažkoks jūreivis sukiojasi lyg skubanti šmėkla ir bjaurisi komandomis. Kapitonas pradingo. *Proleterka* atgauna pačią save. Ir tai parodo. Dabar sunku patekti į denį. Ji hermetiškai užsivėrė. Ją galėtum paimti tik šturmu. Atrodo lyg koks mauzoliejus. Karo trofėjus. Ji priklauso jūrų senovei. Bedugnėms. Pasakoms.

Lėtai žingsniuoju Skjavonių krantine. Atsigręžiu. Ieškau laivo. Jo vardas nyksta. Pavadinimą *Proleterka* ištrynė tolima šviesa horizonte. Kelios minutės praplečia laiką. Ji jau praeitis. Dar sykį atsigręžiu. Laukiu atsisveikinimo mosto. Iš įsivaizduojamo įgulos nario. Laukiu, kad pasirodytų antrasis kapitono padėjėjas. Mano meilužis. Paskutinis atsisveikinimas. Norėčiau dar kartą pamatyti *Proleterkos* pirmagaly išraižytą jo kontūrą. Išsiskyrėme neatsisveikinę. Nikola pradingo išvakarėse. Jis nestovėjo su kitais kapitono padėjėjais, išlydinčiais keleivius. Pradingo, tarsi niekada nebūtų egzistavęs. Arba egzistavęs tik naktimis. Tarsi aš nebū-

čiau egzistavusi. Bet buvau ten, krantinėje, apsimečiau ieškanti kažko ant žemės. Johanesas, mano tėvas, klausia, kodėl nesiliauju gręžiotis. Griežtai. Jį tai erzina. Ieškau kažko, kas neturi išvaizdos. Gal amuleto. Kaip jį, Johanesą, turėjo erzinti mano naktiniai apsilankymai kapitono padėjėjo kajutėje. Ir dukters apatija rytojaus dieną. Dukters, kuri dabar gręžiojosi ieškodama nakties.

Baigėsi keturiolika Johanesui skirtų dienų. Mano tėvas skuba. Žengia, lyg būtų išsigydęs luošumą. Praeiname pro *Danieli*. Susituokęs Johanesas keletą dienų gyveno jame su savo jaunąja žmona. Tai man pasakė Johaneso žmona. Ne jis. Sunkiai būtų galėjęs prisipažinti, jog kadaise buvo vedęs merginą, pritvinkusią džiaugsmo ir siautulio. Jis nepajėgė suprasti. Pasak Johaneso, ji tryško egzaltacija. O jame nebuvo jokios egzaltacijos. Tuomet jo žmona niršdavo. Norėdavo žeisti, skaudinti, ištirpdyti Johaneso šaltumą. Nubausti Johaneso giminę. Ir ligonį. Koneveikdavo brolį dvynį. Ligonio lūpose regėjo ironišką šypseną. Šypseną, kurią jam padovanojo paralyžius. Likusią amžiams. Johaneso žmona nekentė tos šypsenos.

Ligonis suvokia, kad Johaneso žmona nekenčia jo šypsenos. Kaip ir sveikieji, jis

pasižiūrėjo į veidrodį. Šis stebeilijosi į jį su ironija. Jam atrodė, kad jo paties atvaizdas jį išjuokia. Tarsi veidrodis ne tik jį atspindėtų, bet ir kažką jam bylotų. Tuomet brolis dvynys apgręžė vežimėlį. Kita vertus, kad žinotum, nebūtinas veidrodis. Jis jaučia, kad lūpose liko tos paskutinės išraiškos įspaudas. Liko įspausta paskutinė akimirka prieš ligą. Kažkas malonaus, miglotai malonaus. Kas privertė jį nusišypsoti?

Neskubėdamas žiūrėjo į nepermaldaujamą jam likusį laiką. Leido, kad Johaneso žmona – šilkinė suknelė, skrybėlė, perlų vėrinys – jį plūstų. Jis šypsosi. Metų metus. Nesendamas.

Grįžau į mokyklą, į gimnaziją. Po kelių mėnesių važiuoju lankyti Johaneso. Į viešbutį. Aš irgi turiu ten kambarį. „Kaip laikosi jūsų duktė, *das Fräulein*?“ Viešbučio direktorius lenkiasi. Daug metų jis lankstėsi prieš savo klientą, Johanesą, per daug. Viešbutyje gyveno ir viena šeima: tėvas, motina ir duktė. *Die Juden*, žydai, taip juos vadindavo direktorius ir durininkas. Jie, kaip ir Johanesas, buvo nuolatiniai svečiai. Ir jie čia jau per ilgai. Mudu su Johanesu vakarieniaujame viešbučio kambaryje. Prie apskrito staliuko. Neturim apie ką daug kalbėtis. Padavėjas dengia stalą, pastato krištolo taures, padeda sidabrinius stalo įrankius. Kartais vakarieniaudavome viešbučio restorane. Iškart įėjus prie pirmo staliuko sėdėdavo direktorius su žmona ir dukra. Už trijų staliukų – Johanesas ir aš. Direktorius ir jo duktė

pasisveikina ir žiūri, žiūri į mus valgančius. Jų žvilgsniai mūsų lėkštėse. Skaičiuodavo, už kiek suvalgysim. Net ir duktė. Dar vaikas. Matėme, kaip ji auga. Būdama vos penkerių jau žiūrėdavo į mus valgančius. Vos palikusi įsčias ji jau buvo pasiruošusi apskaičiuoti tėvo – direktoriaus – klientų meniu. Mokėjo suskaičiuoti, už kiek kas suvalgo. Mums – Johanesui – būdavo pigiau vakarieniauti kambaryje. Ten būdavo gana duonos, sūrio ir vaisių. Restorane reikėdavo užsakinėti. Padavėjas stovi ir laukia, kad užsakytume. Dar ką nors. Mažylė žiūrėdavo, iš savo pozicijos. Jos ryškiaspalvės akys mūsų lėkštėse. Godžiai laižydavo leduose su karštu šokoladu pamirkytą šaukštelį – ilgą, blizgantį. Ji buvo graži, tvirtai sudėta. Kartais norėdavau su ja kur nors nueiti. Nieko daugiau savo amžiaus nepažinojau. Ji mane traukė. Iškart suprato, kad esu vieniša. Už jos draugiją būčiau turėjusi užmokėti. Gal tai ji pakišo mintį savo tėvui, direktoriui, išmesti mus iš viešbučio. Mus, kurie mokėjo kas mėnesį.

Kartais Johanesas nusivesdavo mane į gildijos restoraną. Įėjimo durys po arkomis. Pirmame aukšte tylu – rafinuoti žmonės kalba nekeldami balso. Stalo įrankiai juda lengvai, beveik neliesdami lėkštės. Lau-

ke teka upė. Plaukia gulbės. Pravažiuoja tramvajus. Automobiliai. Mirus gildijos nariui rengiamos šermenys. Johanesas jaučiasi vienišas. Jo geriausio draugo šermenys jau įvyko. Ten pat, restorane. Jis nespėjo parodyti kelionės nuotraukų. Salėje su žemais skliautais mes beveik vieni. Johanesas apsidairo. Gal svarsto, kur rengti šermenis. Apmąsto galimybę pasielgti kaip ir jo draugas, pakviesti gildijos narius į gildijos restoraną. Kodėl jis turėtų galvoti apie savo mirtį? Juk visada yra panelė Gerda, kiekvienam atvejui. Mudu su Johanesu apie tai nesikalbame, bet jaučiu, kad prieš mirdamas jis nori viską sutvarkyti. Bent jau visus formalumus. Vietą, restoraną, paskutinę valią – nepalikti nieko neužbaigto. Suprantu, daro tai dėl manęs. Visos jo mintys skirtos dukrai. Gal net norėtų supakuoti taures, lėkštes, stalo įrankius. Supakuoti viską, kas liks viešbučio kambaryje po jo. Sėdime vienas prieš kitą. Šviesios Johaneso akys klaidžioja tarp tuščių restorano staliukų. Jis mintyse juos apsodina. Sudaro vardų sąrašą. Dėl pastoriaus nėra ko galvoti. Tas pats, kuris plaukė *Proleterka*. Jis irgi dairydavosi laivo valgomajame. Visi klausysis jo gedulingos kalbos. Visi klausysis jo skaitomų evangelijų. Pakviestieji į šermenis? *Proleterkos* keleiviai.

Pastorius įstojo į gildiją tais pačiais metais kaip ir Johanesas. Jis palaimino jo santuoką. Pakrikštijo jo dukrą, vėliau suteikė jai Sutvirtinimo sakramentą. Buvusioji Johaneso žmona parašė pastoriui, prašydama atsiųsti dukters krikšto liudijimą. Pastorius atsiuntė du. Su skirtingom datom. Gal neatsiminė, kada krikštijo Johaneso dukrą namuose mieste prie ežero, su gildijų būstinėmis, *Zunfhäuser*. Nebent prieš ją buvo dar viena duktė, apie kurią nieko nežinau. Kurios neliko nė pėdsako. Tokiu pat vardu kaip manasis. Gyventojų sąraše jos nėra. Tačiau pastorius kažką pakrikštijo, prieš mane, kažką, gimusį Johanesui ir jo žmonai. Dažnai jausdavau greta savęs kitą būtybę. Sudėtingą, ligotą būtybę, linkusią į savižudybę. Būtybę, kurios neteko pažinti. Kuri gal buvo pakrikštyta metai iki manęs. Tuose pačiuose namuose, netoli *Kunsthalle*. Aš pavogiau jos vardą. Ji pavogė mano būtį. Būtybė, norėjusi gyventi vietoj manęs. Kai Johaneso žmona gavo du krikšto liudijimus, po kelių dienų atėjo pastoriaus laiškas. Rašė suklydęs. Neužmiršau tos klaidos.

„*C'est le plus grand plaisir que vous ayez pu me faire, de me quitter*“*, – mandagiai

* Tai didžiausias malonumas, kokį galėjote man padaryti – palikti mane. (Pranc.)

pasakė Johanesas savo žmonai. Palikti ją yra didžiausias malonumas, kokį ji būtų galėjusi jam padaryti. Mudu su Johanesu panašūs. Jis serga. Aš – kol kas dar ne.

Johanesui su dukterimi sunku priimti kvietimus pietų. Kita vertus, jie mažai ką pažįsta. Pažįstame panelės Gerdos įtėvį. Stiprus vyras su šunimi. Buldogu. Vyras, trykštantis energija. Jis ne kartą kvietė mus pietų. Johanesas paklausdavo savo dukters: „Nori ten eiti?“ – „Ne“. Atsakydavo Gerdos įtėviui: „Mano duktė pasakė ne. Ačiū.“ Mudu vengėm artimiau pažinti žmones. Pietūs visada yra gana intymi pažintis. Einama į namus, kuriuose du žmonės gyvena kartu. Kaip Gerda ir jos įtėvis. Jais persmelkti kambariai ir valgomasis. Mums – niekada apie tai nesikalbėdavome – nepatinka lankytis kitų namuose ir valgyti jų paruoštą maistą. Esu tikra, jog tas tvirtas vyras kažką darė su mažąja Gerda. Ir mažame bute liko jų santykių apnašos. Namai nėra vien sienos. Dažnai jie – užkrėstos vietos. Žmonės neturėtų taip nerūpestingai, lengvai kviesti pietų. Mudu su Johanesu dažniausia eidavom pietauti tik į jo geriausio draugo namus. Bet jo nebėra. Taigi, nėra ir kvietimų.

Dėl vieno esam tikri – neturime visuomeninių santykių. Dabar, kai geriausias Johaneso draugas galutinai atsisveikino gildijos restorane, mums nieko daugiau nebeliko. Išskyrus kitus gildijos narius. Išskyrus *Proleterkos* keleivius. Ir žudiką, kuris daug kartų meldė Johanesą padėti jam išvažiuoti iš namų pietuose. Jis nori grįžti į miestą, kur gyveno motina, kurią nužudė. Ir kur kalėjo tik keletą metų. Tai vienintelė detalė, kurią žinau apie Johanesą, tiksli ir tikra. Jis padėjo žudikui.

Johanesas negaluoja. Važiuoju į viešbutį jo aplankyti. Panelė Gerda įtikinėja pasiliksianti su tėvu. Išvykstu kitą dieną. Johanesas dėkoja man už apsilankymą. Po kelių mėnesių panelė Gerda surengė laidotuves. Kuo geriausiai. Vos atvykstu į stotį, nusiunčia mane pas kirpėją. Paskolina juodą kostiumėlį. Jei noriu, galiu jį pasilikti. Klausia, ar priimsiu testamentą. Atsakau: „Taip." Ar noriu priimti nieką. „Taip." Ji yra *Testamentvollstreckerin*, testamento vykdytoja. Jai atiteks dešimt procentų nuo palikimo. Aš esu vienintelė paveldėtoja ir galiu disponuoti išnykusiu Johaneso palikimu. Visiška palikimo stoka. Panelė Gerda parodo lapą, kuriame parašyta, jog esu vienintelė paveldėtoja. Jokių atsisveikinimo žodžių. Tik Johaneso parašas.

Vardas ir pavardė. Pastaruoju metu, kai rašydavo man laišką, pasirašydavo vardu ir pavarde. Panelė Gerda pataria prieš sutinkant pagalvoti. Doros riešuto spalvos akys. Nusklembtas smakras. Kiekvienas jos mostas kupinas pagailos ir sveikos nuovokos. Įspėja apie galimas skolas. Ir kitas nepalankias aplinkybes. Kreditorius. Jie gali pareikalauti daug daugiau nei turėsiu, sako. Nei turėsime. Ji – dešimt procentų. Bet kas gali ko nors pareikalauti iš Johaneso ir jo dukters. Galiu prarasti nieką ir dar kiek daugiau negu nieką. Todėl ji klausia manęs, ar tikrai nenoriu atsisakyti paskutinės Johaneso valios, žiūri tiesiai man į akis. Paduoda lapą ir prašo pasirašyti. Nieko neatsisakau. Negaliu atsisakyti nieko. Panelė nepatenkinta? Susirūpinusi duoda man smulkių. Atgabenamos dėžės su taurėmis, dvidešimt keturių lėkščių Meiseno porceliano servizas, stalo sidabras. Panelė parodo išspausdintą pranešimą apie netektį. Juodas apvadas. Vokas juodu apvadu. Popierius sunkus, storas. Vokas didelis. Spauda graži. Parašyta vokiškai. „*In tiefer Trauer*“, su giliu sielvartu, dukters vardu. „*Sanft entschlafen.*“ Ramiai užmigo. Neturiu priekaištų tekstui. Panelė Gerda nebūtų galėjusi padaryti geriau. Dabar – jos didžioji akimirka. Vyras, kuriam ji buvo pasiaukojusi, atgulė amžino atilsio, romiai. To nė

nepastebėdamas. Nesikankindamas. Naktį. Ją pakvietė ryte. Ji negaišo laiko. Viską suorganizavo greitai, kaip čirškiantis ir straksintis žvirblis. Išrinko eilutę Johanesui. Pažėrė komandas, apmokėjo sąskaitas, pakėlė juodą telefono ragelį, pakalbėjo, įgavo pretendentės į našles toną ir orumą. Ištikimos moters. Testamento vykdytojos savo pareigų šlovėje. Moters, kuri išrinko eilutę Johanesui ir dabar rengia jo dukterį. Juodasis kostiumėlis didokas. Griežto kirpimo. Panelė sutvarkė jai plaukus. Ir dvasią. Prašo elgtis pagal taisykles. Į Johaneso laidotuves ji pakvietė daug žmonių. Daug žmonių pakvietė ir į restoraną, po laidotuvių.

Pastorius, *Proleterkos* keleivis, koplyčioje sako pamokslą. Kreipiasi į *Leidtragende*, Johaneso dukrą, „tą, kuri prislėgta sielvarto“, ir į draugus. Pasakoja Johaneso gyvenimą. Prisimena laikus, kai juodu, pastorius ir Johanesas, tapo gildijos nariais. Dar būdami studentai. Buvo ką tik prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas. Pastorius užsimena apie Johaneso santuoką su panele itale. Pamini fabriką. Pastorius žino viską apie gildijos narių gyvenimus. Johaneso ir draugų vardu dėkoja panelei Gerdai, ištikimai padėjėjai, už jos kompetenciją. Koplyčioje aidi pastoriaus balsas.

„*Die Spuren des Alterns*“, jaunojo Johaneso senėjimo požymiai, pirmalaikiai jaunuolio senėjimo požymiai. Pamini operacijas, kurias berniukas Johanesas patyrė vaikystėje. Duktė nieko apie tai nežinojo. Pastorius pasakoja, paskui skaito Evangeliją. Tuo tarpu Johanesas dega. „Padėkok, – sako panelė. – Padėkok.“ Žinau, turiu padėkoti. Ji baiminasi, kad nepadėkosiu. Neparodysiu dėkingumo Evangelijos žodžiui, pastoriui, ugniai. Lauke, prie koplyčios, juodasis kostiumėlis ir panelės kostiumėlis spaudžia rankas, dėkoja. Vienas dalykas ją vis dėlto suerzino. Johaneso duktė nepriėmė vainiko. Prabangaus gėlių vainiko. Iš susmaigstytų žiedų. Lyg suspaustų galvų. Kaip daroma kai kuriose pusiaujo gentyse. Niekas nepasigailėjo tų vainikėlių, dar ką tik alsavusių šaltame vėjyje. Ne, pasakiau. Grąžinkite. Nenorėjau vainiko. Panelė išraudo. Negaliu, negaliu grąžinti vainiko. Johaneso duktė negali grąžinti vainiko, sako. Panelė sako, kad Johanesas būtų turėjęs nuspręsti, priimti ar nepriimti vainiką. Tačiau Johanesas nepaliko jokių nurodymų dėl gėlių. Panelė sunkia širdimi paskutinįkart žvilgteli į pompastišką vainiką su violetiniu kaspinu ir aukso užrašu, jis toks gražus. Leidžia patarnautojams jį išnešti. Vainikas sunkus. Jį atsiuntė viešbučio direktorius.

Atsiuntė savo nuolatiniam klientui. Galės išardyti vainiką ir sudėti puokšteles ant restorano staliukų. Nuo Johaneso dukters. Laidotuvių gėlės ir samanos.

Pastorius pamini panelę. Ištikimąją panelę. Koplyčioje aidi jos vardas, pastorius kreipiasi tiesiai į ją. Nuo jos vardo nušvinta vitražai. Panelė sujaudinta. Nė vienos ašaros. Sujaudinta nematomai. Restorane susirenka visi *Proleterkos* keleiviai. Stoties restorane. Centrinėje salėje su dideliu lango pusmėnuliu į Banhofštrasę. Taip nusprendė panelė Gerda. Kad traukiniais atkeliavę keleiviai iškart po to galėtų išvykti, nusileidę liftu. Apačioje yra bėgiai. Vos ne po lėkštėmis. Panelė švyti. Sėdi ilgo stalo gale. Gildijos ponai ją kalbina. Juokiasi, juokauja. Panelė irgi juokauja, santūriai. Stebi Johaneso dukterį. Duktė yra *anständig*, padori, pagalvoja. Tegul taip ir bus. Ji maloni su visais *Proleterkos* keleiviais. Dėkoja. Pastorius sėdi jos dešinėje. Bet neištaria jai nė žodžio. Ne bažnyčioje jis kalba mažai, daugiau stebi. Tačiau koplyčioje jo pamokslas buvo netrumpas. Primygtinai kalbėjo apie pirmalaikius Johaneso vaiko ir paauglio ligos požymius. Daug operacijų. Daug kančių. Klausiausi, neprašiau pamokslo – to žodžių sandėlio. Jis pasakojo apie mano tėvą tai,

ko nežinojau. Pajutau jam gilų, lemtingą artumą.

Johaneso duktė įsiminė kai kuriuos vokiškus žodžius. Pastorius pasakė: „*Johannes bekam die Zeichen des Alterns schon früh zu spüren, schon als Kind*“, jis anksti, dar vaikystėje, gavo pajusti senėjimo požymius. Kai kuriuose pastoriaus pasakytuose žodžiuose Johaneso duktė atranda vokiečių kalbą. Tarsi muzikos motyvai jie lydi jos kalbą – italų. Lygiai taip ji įsiminė ir kai kuriuos pirmojo kapitono padėjėjo ištartus sakinius. Jau nebegalvoja apie Nikolą. Mintis ištrinta. Kajutės istorija su kapitono padėjėju baigta.

Iš panelės Gerdos neturiu jokių žinių. Ji gavo savo dešimt procentų. Kreditoriai nepasirodė. Gal nepakankamai jai dėkojau. Nepadėkojau už tą ją supurčiusį pasidygėjimą, kai pabandžiau pabučiuoti Johaneso kaktą. Ledinėje patalpoje. Ji stovėjo greta manęs. Panelė galvoja: mirusiųjų niekas nebučiuoja. Ji nežino, kad Johanesui į kišenę įdėjau vinį, geležies gabalėlį. Bent tai man pavyko padaryti. Įdėjau kažką, kas turėjo sudegti kartu su juo. Palaikyti draugiją Johanesui degant. Dukters dovana. Mirusiesiems nieko nedovanojama. Išėjau žinodama palikusi ugnies liudytoją.

„*Ich bin Dein Vater.*“ Esu tavo tėvas. Nuo Johaneso mirties jau praėjo daug laiko, ir dabar kažkas sako esąs mano tėvas. Jis gyvena mieste prie ežero, kuriame mudu su Johanesu daug metų dalyvaudavom eisenoje. Kalba vokiškai. Jam ką tik suėjo devyniasdešimt. Vadina vardu mano motiną. Jis labai ją myli. Vardija datas. Datos galėtų sutapti. Vyras laimingas, radęs savo dukterį.

Gaunu laišką. Skaitau: „*Ich bin Dein Vater.*“ Laiškas baigiasi: „*Dein Vater.*“ Tavo tėvas. Per vidurį – istorija. Kaip jis pamilo mano motiną.

Matė mane tik kartą. Buvau ketverių, kai apsilankiau jo – laiško siuntėjo – namuose, lydima savo motinos. Moters, kurią jis mylėjo. Pareikšti užuojautos. Jis turėjo sūnų, penkerių metų. Vaikas žuvo avarijo-

je. Bėgo per kelią ir buvo partrenktas automobilio. Dabar jis rašo, kad buvau kaip du vandens lašai panaši į mirusį sūnų. Tokios pat akys. Ir žvilgsnis. Mane pamatęs pasijuto sukrėstas. Buvau jo sugrįžęs sūnus.

Taigi, pasak vyro, kuris sako esąs mano tėvas, turėjau brolį, mirusį, kai jam buvo penkeri. Svarstau, ar tai jis kartais drumsdavo mano gyvenimą. Ar jis yra toji būtybė, gal norėjusi gyventi vietoj manęs. Skubėjusi pasitikti mirties. Netikiu, kad tas vyras yra mano tėvas. Tačiau tikiu turinti brolį, patyrusį mirtiną avariją. Labai myliu tą brolį. Ne vyrą, kuris kalba.

Gaunu daugiau laiškų. Greituoju paštu. Šleikščiai aiški rašysena. Nuotrauka. Veidas plačiais žandikauliais. Kitas atvaizdas.

Nežinau, ko pastūmėta dabar skambinu į vyro, kuris sako esąs mano tėvas, namų duris. Jas atidaro žmona, sausa, sudžiūvusi, maloni. Mane pamačiusi kone ima garbinti. Vyras sėdi verandoje. Žmona atsisėda greta. Pėdos suglaustos. Ilgas sijonas, iki pat liesų kulkšnių. Bateliai žemom pakulnėm. Rami. Rami kaip sodas aplink verandą. Darnus dėmenų darinys. Nedaug už jį jaunesnė. Tolėliau, ant rašomojo stalo, nuotraukos. Tų, su kuriais gyveno. Kuriuos atsimena. Gimtadieniai. Vienos Kalėdos po

kitų. Šventės. Ieškau mirusio berniuko. Jo nėra. Trūksta vienintelio asmens, kurį norėčiau pamatyti. Pora kalba. Juokiasi. Žmona viską žino, ji žinojo, kad jos vyras sueina su Johaneso žmona. „Jis tavo motiną labai mylėjo", – sako žmona. *Sehr verliebt*. Teiginys. Kas žino, kodėl vokiškai skamba kitaip, gal labiau tikroviškai. Žiūri į mane liūdnai, supratingai. Balse kartėlis, be moduliacijų. Žiūriu į juos, lyg būčiau teatre. Nenoriu žinoti. Priimu savo vaidmenį. Jie laimingi mane suradę. Jie patys, namas, sodas, baldai spinduliuoja pasitenkinimu. Tobulu džiaugsmu. Neperdėtu. Tik jis, vyras, kuris sako esąs mano tėvas, susijaudinęs. Ar yra tikras dėl to, ką sako? Klausiu, tuo tarpu šviesa sode palengva gęsta. Kad susitelktų naktyje ir kitą dieną vėl sugrįžtų į verandą, kur juodu sėdi. Jis rado savo dukterį.

Kviečia mane likti su jais. Prašo apsigyventi name su veranda, sodu ir nuotraukomis. Primygtinai. Ji, žmona, irgi primygtinai prašo. Rami, prašo. Tuo pačiu tonu. Rodo man kambarį. Rodo man visus kambarius. Vaikštinėju lyg po savo namus. Jau įsijaučiau į vaidmenį. Johaneso duktė vaidina kito dukterį. Jie meldžia atsikelti gyventi su jais. Sako, jog mano gyvenimas, matyt, buvo sunkus. Ne, atsakau. Labai lengvas.

Atrodo nusivylę. Jų veiduose nenyksta pagaila. Įsitikinę, kad mano gyvenimas buvo sunkus. Ypač ji. Jie kalba. Jis yra mokslininkas. Dalyvavo daugelyje konferencijų. Akivaizdu, jog pratęs kalbėti viešai. Kalbėti prieš rastą dukterį. Leidžiu jiems kalbėti. Jie sėdi greta. Ilgaamžiai, turtingi.

Jis norėjo tylėti. Įsikalė į galvą, jog turi tylėti. Su savo žmonos pritarimu. Palaimingai sutartinai su savo žmona, kambariais, nuotraukomis, daiktais, savo darbo stalu, konferencijomis, langais. Viskas susiliejo į vieną sprendimą: tylėti. Sulaukęs devyniasdešimties, nebeištvėrė. Turėjo prabilti. „Kodėl?“ – klausiu. Smalsumas skatina mane kalbėtis. Sėdžiu priešais. Jis: „*Wahrheitsliebe*“, iš meilės tiesai. Jis turėjo prabilti iš meilės tiesai. Tik tokią turėjo galimybę. Žmona pritariamai linkteli. Pakartoja: „*Wahrheitsliebe*“, griežtesniu tonu. Atrodo, kad meilė tiesai labiau užvaldžiusi ją negu jį. Ji pritariamai linksi – atkakli, evangeliška, be puošmenų. Tiesa yra be pagražinimų. Tarsi nupraustas lavonas, galvoju. Ji suprato: jei neras savo vyro dukters, jų likęs gyvenimas bus kančia. Jis nekalba apie nieką daugiau, tik apie savo dukterį. Toks vienintelis jo troškimas. Todėl ją surado.

Viskas sutampa. Tačiau nėra įrodymų. Nenoriu įrodymų. Klausausi. Klausau, kaip mokslininkas kalba apie mano motiną. Man malonu, kai kas nors apie ją kalba. Ją, kuri neištarė nė žodžio. Mano motina niekada nejautė reikalo išsikalbėti. Nei su manim, nei su mano tėvu Johanesu, nei su kitais. Net mirties patale nenorėjo kalbėtis. Buvau prie jos. Būtų galėjusi prabilti. Tylėjo. Atkakliai. Miegodama. Paskutinėmis valandomis. Be jėgų. Kupina vien valios tylėti. Man nereikia žinoti. Mokslininkas, sulaukęs devyniasdešimties, nebeištvėrė, nebeištylėjo. Tą akimirką pajutau didelį prielankumą savo motinai. Palikusiai mus, Johanesą ir mane. Bet neprakalbusiai. Turiu jos *Steinway*. Papuošalus. Atsiminimą moters, kuri nepajuto noro pasakyti dukteriai, kas iš tiesų yra jos tėvas. Slapta paprašo Paskutinio patepimo. Seselėms: „Nesakykite dukteriai.“ Nenorėjo pasirodyti jau mirštanti. Švelniai atstumia mano ranką. Neturėčiau jos liesti. Žiūrėjau. Jos nebėra. Už lango – palmė.

Dabar tas vyras pasakoja apie mano motiną. Pasakoja viską, ką mano motina nutarė nutylėti. Mano motina nejautė meilės tiesai, *Wahrheitsliebe*. Vokiečių kalboje tai sudurtinis žodis. Savo atsisveikinimo pamoksle pastorius irgi pasakė kelis sudurti-

nius žodžius. Pavyzdžiui: *Leidtragende*, ta, kuri apimta sielvarto. Taip jis kreipėsi į Johaneso dukterį. Ir į „gerbiamus gedėtojus“, iš *Proleterkos*.

Svarstau, ar nebūtų buvę gana, kad tariamasis tėvas mane pamatė ir pažino, kai buvau dar vaikas, kad jis žinojo. Sulaukus devyniasdešimties to nepakanka. Tiesa yra godi. Jis nori daugiau. Nori, kad duktė būtų šalia. Nori su ja kalbėtis. Žiūrėti į ją. Ją nužudyti, galvoju. To turtingo, sveiko, iškalbaus vyro žudikiškas instinktas. Jis taria daug sudurtinių žodžių. Tėviškas žudiko instinktas. *Mano* ir *tavo* instinktas. Nuosavybės. *Dein Vater. Meine Tochter.* Tavo tėvas. Mano duktė. Bergždžias nuosavybių ratas.

„Tu privalai žinoti.“ Ji kalba. Skvarbios primerktos akys pailgame vaškiniame veide įsmeigtos į mane. Balsas tvirtas. Tonas romus, tykus. Su pranašumo gaida. „Ne tu apvaisinai mano motiną“, – norėčiau jai pasakyti. Toji moteris tokia savimi pasitikinti. Tikra, kad būtent ji, su Dievo padėjimu, per savo vyrą išprovokavo mano gimimą. Rankos sudėtos, kūnas sutelktas, galva palenkta, žiūri į grindis. Ir tyli. Namai tyli.

Nuėjau į kapines. Bergždžiai ieškojau Johaneso vardo. Leidimo kapui laikas baigėsi.

Tarsi Johanesas man dėkotų, jog jį atsiminiau, bet prašytų daugiau jo neieškoti.

Mano brolis skubėjo mirti. Bėgo pasitikti mirties. Kai aš sėdėjau uždaryta kambaryje. Gyvenome netoli vienas kito. Tame pat kvartale. Bet tai sužinojau tik dabar. Vyro, kuris sako esąs mano tėvas, nereikia primygtinai įtikinėti, kad miręs berniukas yra mano brolis. Visada žinojau turinti brolį. Niekada nebuvau viena. Manau, buvom labai artimi: jis miręs, aš gyva. Man nerūpi, ar vyras, kuris sako esąs mano tėvas, tikrai toks yra. Man rūpi žinoti, jog turiu brolį. Nepajėgiu paaiškinti, kokią begalinę meilę jaučiu tam bėgusiam berniukui. Tokią meilę jaučiame šventųjų paveikslams. Tam, kas nematoma, bet šviečia. Vaikui, kuris karštai troško mirti.

„Jūs buvote panašaus amžiaus. Jis metais vyresnis." Šiandien tam berniukui būtų daugiau kaip penkiasdešimt. Regis, juos tas gąsdina. Kad berniukas, jei būtų gyvas, būtų penkiasdešimtmetis. Iš jų reakcijos akivaizdu, kad jie niekada nenorėjo sulaukti ko nors panašaus. Tarsi berniukui būtų buvę lemta mirti būtent to amžiaus. Priešlaikine mirtim. Viskas. Apie amžių negalvojama.

Priprantama. Mirė berniukas. Skaičiavimas, kiek jam dabar būtų metų, juos sukrečia. Jie visada galvojo apie jį kaip apie vaiką. Numaldytas sielvartas siejosi su vaiku, su tuo veidu. Tą dieną, kai nuėjau pas juos pareikšti užuojautos, akimirką jie palaikė mane tuo berniuku. Esu beveik to paties amžiaus. „Bet su tavim viskas kitaip." Nepajėgiu suprasti, kodėl retkarčiais jie kalba unisonu.

„Jūs buvot daugmaž to paties amžiaus." Žmona pakartoja, kad buvome *sehr ähnlich*, labai panašūs. Dabar pagaliau žinau, kas būtų gyvenęs vietoj manęs. Gal mano brolis nepakentė, jog buvau gyva, vilkėjau tokį pat apsiaustėlį – tiksli jo kopija. Po to apsilankymo pareikšti užuojautos tas, kuris sako esąs mano tėvas, daugiau manęs neieškojo. Su teisėta žmona susilaukė dar dviejų vaikų. „Dabar jie serga", – sako. Regis, jam visai nerūpi likę vaikai. Man irgi nerūpi tie vaikai, tie kiti du. Tariamasis tėvas nesiliauja kalbėti, jo vaikai yra mano įbroliai, sako, jį pertraukia kantrus žmonos balsas: „Vienas jau miręs." Tariamasis tėvas irzliai mosteli ranka. „*Natürlich weiß ich*", žinoma, kad jis tai žino. Lyg sakytų: „*Es ist schon gut*", gerai. Ir man gerai. Lieka tik vienas. Išgyvenęs. Man nesmalsu jį pažinti.

Galvoju tik apie savo brolį. Apie jo nekantrą mirti. Su juo esu susijusi. Nuo tada, kai nuėjau į jo namus pareikšti užuojautos. Su savo motina, anuomet dar Johaneso žmona. Ką ji pasakė jam? Einu pasivaikščioti, einu pas draugę, o gal rimtai, skubėdama: turiu eiti į laidotuves. Ji jau vėluoja. Laidotuvių dieną nusivedė mane į meilužio namus. Kad jam parodytų jo dukterį, kai kitas vaikas, brolis, buvo ką tik miręs. Kad jam parodytų dukterį, jos panašumą į berniuką. Išstatytą visų žvilgsniams. Kai mudvi su motina įėjome į namus, visi sužiuro į mus, į stulbinantį dviejų vaikų panašumą. Gulinčio berniuko ir stovinčios mergaitės, kuri žiūrėjo į jį. „Atrodo lyg brolis ir sesuo“, – pasakė kažkas.

Mano balso intonacija pasikeičia. Susivokiu kalbanti vokiškai. Tarsi toji kalba būtų man primesta. Laidotuvių, pamokslų, gildijų kalba. Parengiau trumpą žodynėlį vokiškų žodžių, kurie nužymėjo likimą. Pakeitė gyvenimo vagą. Likimo įgeidis buvo leisti tarti ir kartoti žodį „meilė“, „tiesos meilė“, kol išnyko pats žodis ir jo prasmė. Tariamajam tėvui, kol bus nušluotas nuo žemės paviršiaus.

Turėčiau suprasti. Turėčiau suprasti tiesą. Piktdžiugišką ir stabmeldišką meilę tiesai, kuri it kokia užkrečiama liga apsėdo tą

porą. Tariamąjį tėvą ir griežtą, aistringą jo sutuoktinę. Sakyti tiesą, kai ji nebeturi jokios prasmės. Kai jos niekam nebereikia. Bukas senių lengvabūdiškumas. Juodu patenkinti. Sakyti tiesą įskaudinant. Teigia buvę priversti man ją pasakyti. Ji apgailestauja, jei mane įskaudino. Turiu suprasti. Kad tik nebekartotų žodžio „tiesa“.

Reikia atsisveikinti. Vyras, kuris sako esąs mano tėvas, suprato turįs nutilti. Šešėlio tyla. Jo akyse švelnus graudulys. Skirtas tai, kurią vadina savo dukra. Dalykams, kuriems lemta išnykti.

„Kodėl dabar?“ Turėjo marias laiko. Jis, mokslininkas, atsako nedvejodamas: todėl, kad dabar jie tampa *vergesslich*, užmaršūs. Praranda atmintį. Dėl to reikėjo prabilti dabar. Ne rytoj. Iš atsargumo atskleidė savo paslaptį. Tas atsargumas lėmė, kad pažinau vyrą, kuris sako esąs mano tėvas.

Visuose kambariuose jis paliko lapus. Šimtus lapų. Su užrašu, kad esu jo duktė. Bet kokia kaina norėjo tai pranešti. Jei kas būtų sudraskęs vieną lapą – liktų kitas. Ir dar kitas. Tarsi lapai netikėtai išdygtų grindyse nelyginant vaiduokliai.

Prabilo dabar, iš meilės tiesai. Pamažėle viską užmiršta. Taip pat ir dukrą.

APIE AUTORĘ

Apie vieną žymiausių italakalbių rašytojų Fleur Jaeggy rasime nedaug informacijos. Ji gimė 1940 m. liepos 31 d. Ciuriche. Motina – italė, tėvas – vokiečiakalbis šveicaras. Vaikystės ir paauglystės metus praleido įvairiose Šveicarijos mokymo įstaigose. Septintajame dešimtmetyje persikelia gyventi į Romą, kur artimai susidraugauja su austrų rašytoja Ingeborg Bachmann ir susipažįsta su vienu garsiausių to meto rašytojų Thomasu Bernhardu. Nuo 1968 m. gyvena Milane, ten bendradarbiauja su leidykla „Adelphi". Jos pirmoji knyga *Pirštas burnoje* (*Il dito in bocca*) pasirodo 1968 m., vėliau išeina *Angelas sargas* (*L'Angelo custode*, 1971), *Vandens skulptūros* (*Le statue d'acqua*, 1980), tačiau tikroji šlovė ją aplanko 1989-aisiais, išėjus knygai *Palaiminti drausmės metai* (*I beati anni del castigo*), kuri 1990 m. pelnė „Bagutta" ir „Boccaccio Europa" apdovanojimus. 1994 m. išleista *Dangaus baimė* (*La paura del cielo*) tais pačiais metais buvo apdovanota „Moravia" premija, o 2001 m. pasirodžiusi *Proleterka* pelno daugiausia apdovanojimų: „Vailate Alberico Sala" premiją (2001), „Donna Città di Roma" premiją (2001), „Vittorini" premiją (2002), „Viareggio-Repaci" premiją (2002). 2003 metais „The Times Literary Supplement" išrinko *Proleterką* metų knyga.

Fleur Jaeggy – ne vien rašytoja, bet ir vertėja bei eseistė. Verčia Marcelį Schwobą, Thomasą de Quincey, Robertą Schumanną, rašo apie Johną Keatsą ir Robertą Walserį. Yra sukūrusi pjesę teatrui „Tramvajus, kuris vadinasi Talula“ (*Un tram che si chiama Tallulah,* 1975), parašiusi tekstų Franco Battiato dainoms. Jos romanai išversti į aštuoniolika pasaulio kalbų.

Proleterka, arba „proletarė“, – jugoslavų laivo, išplaukusio iš Venecijos link Graikijos salų, pavadinimas. Paradoksalu, bet juo plaukia grupė pagyvenusių Šveicarijos buržua, priklausančių XIV amžiuje įkurtai gildijai, kurie stengiasi išlaikyti šalies papročius ir tradicijas. Paskutiniai į denį įlipa tėvas ir duktė. Šioje kelionėje duktė norėtų geriau pažinti tą svetimą vyrą „šviesiomis, šaltomis akimis“. Tačiau jai svarbiausia atrasti patį gyvenimą, apie kurį iki tol galėjo tik svajoti. Kelionė turi tapti jos įšventinimu. Jai pasibaigus, ji turi žinoti viską. „Įsivaizduojame žodžius, kad papasakotume apie pasaulį ir jį pakeistume“, – sako romano veikėja, tačiau pati knygos autorė moka nuostabiai įsivaizduoti ir tylą, nusėtą trumpais žodžių blyksniais. Fleur Jaeggy stilius paprastas ir kone maniakiškai minimalistinis. Lakoniška proza tarsi sudėta iš aštriabriaunių akmenėlių, kur laisvai šokinėjama nuo esamojo prie būtojo laiko, nuo pasakojimo pirmu prie kalbėjimo trečiu asmeniu (pasakotoja, vadinanti save „aš“, jau kitame sakinyje gali tapti „Johaneso dukterimi“). Tekste nėra nė vieno žodžio, kuris nebūtų gyvybiškai svarbus, autorė meistriškai, su žiauriu gailestingumu nupjausto visas nereikalingas ataugas ir priverčia skaitytoją pasijusti labai nejaukiai. Tokį jausmą patiriame susidūrę su tamsiausia savo puse ar su temomis, kurių nenorime liesti, bijodami suglumti ar būti per daug įskaudinti.

Inga Tuliševskaitė

Fleur Jeaggy
Proleterka

Iš italų kalbos vertė
Inga Tuliševskaitė

Redaktorė
Dalia Kižlienė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Eglė Jurkūnaitė

2011-04-15
Tiražas 1 500 egz. Užsakymo Nr. 323

Išleido UAB „Baltų lankų" leidyba
Kęstučio g. 10, LT-08116 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino UAB „Sapnų sala"
Moniuškos g. 21, LT-08121 Vilnius
info@sapnusala.lt
www.sapnusala.lt

Serijoje „Orientyrai“ netrukus pasirodys:

Bohdan Sławiński
Tiramisu karalienė

Tim Parks
Europa

Undinė Radzevičiūtė
Baden Badeno nebus

Winfried Georg Sebald
Išeiviai

Stanislava Čiurinskienė
Second Life

Zadie Smith
Balti dantys

Proleterka – tai jugoslavų laivas, išplaukęs į kruizą iš Venecijos iki Graikijos salų. Jį nusisamdė grupė senstelėjusių pasiturinčių šveicarų, priklausančių vienai senai gildijai. Paskutinieji į denį įlipa tėvas ir dukra – lyg svetimi, tačiau susieti iš amžių glūdumos kylančiu ryšiu. Kelionėje duktė norėtų geriau pažinti tą svetimą vyrą „šviesiomis, šaltomis akimis“ ir patį gyvenimą. Kelionę *Proleterka* ji pasirenka kaip savo įšventinimą. Tai – begalinių detalių ir vaizdų, nukreiptų į išdžiūvusios atminties tuštumą, istorija. „Įsivaizduojame žodžius, kad papasakotume apie pasaulį ir jį pakeistume“, – sako romano veikėja, tačiau pati knygos autorė moka nuostabiai įsivaizduoti ir tylą, nusėtą trumpais žodžių blyksniais. Fleur Jaeggy stil[illegible] paprastas ir kone minimalistinis. Tekste nėra nė vieno žodžio, kuris nebūtų gyvybiškai svarbus, autorė meistriškai, su atšiauriu gailestingumu nupjausto visas nereikalingas kalbos ataugas ir priverčia skaitytoją pasijusti labai nejaukiai. Tokį jausmą patiriame susidūrę su tamsiausia savo puse ar su temomis, kurių nenorime liesti, bijodami suglumti arba pajusti per daug skausmo.

ORIENTYRAI

„Orientyrai“ – tai knygų serija, kuri leidžia orientuotis šiuolaikinės literatūros pasaulyje ir atsakyti sau į klausimus, ar jį pažįstate, ar suprantante, kas ir kodėl jame vyksta, ir ko iš jo tikėtis? Šie kūriniai atskleidžia šiuolaikinės prozos tendencijas ir vienaip ar kitaip veikia nūdienos literatūros procesą. „Orientyrai“ – tai ne sustingę obeliskai, bet veikiau vėjarodžiai, rodantys naujųjų kūrybinių vėjų kryptį.